

Dae.3

G J.F.W.L.GOSLINGS

Memorie van overgave van het
district GALOEMPANG

Dae.3

G

M E M O R I E

van het district GALOEMPANG van de onder-
 afdeling MAMOEDJOE.

Hoewel het district Galoempang (eigenlyk Kaloempang te noemen naar
 ten boomsoort van dien naam) behoort tot de onderafdeeling Mamoedjoe en
 by die onderafdeeling zou moeten worden behandeld, verdient het evenwel
 een afzonderlyke bespreking daar het district bewoond wordt door een be-
 volking die in zeden en gewoonten zeer van de overige in de onderafdee-
 ling verspreid wonende stammen verschilt.

I. AARDRIJKSKUNDIGE LIGGING.

Ligging, groote en grenzen.

Het district Galoempang is be-
 grensd ten Noorden door het district Boe-
doeng ten Oosten door de onderafdeeling
Masamba der Afdeling Loewoe.
 ten Zuiden door de onderafdeeling Rante-
 pao der Afdeling Loewoe en de onderaf-
 deelingen Mamasa en Pitoe-Oeloena-Salo
 der Afdeling Mandar
 ten Westen door de districten Kaloekoe,
 Sempaga en Loemoe der onderafdeeling Ma-
 moedjoe.

Het district is naar schatting ruim 3000
 2
 K.M .

Algemeene gesteldheid van den bodem.

Het geheele district is berg-
 achtig. Groote vlakten komen er nergens
 voor. Langs de Salo Hae en zyn zyrvieren
 de Salo Kinatang verwydt het rivierdal
 zich hier en daar en vormt kleine vlakten
 waar sawah's zouden kunnen worden aange-
 legd, doch zulks zal vooralsnog wel niet
 kunnen plaats vinden van wege het vrywel
 ontbreken van eenige bevolking in

die streken.

Ook het dal der Salo Soengei verwydt zich by kampong Boelo, zoodat hier door de bevolking sawah's zyn aangelegd. Evenzoo in het dal der Salo Maboeba by Panasoean.

Van alle bergen zyn de Sendapan 1349 M, de Selapoeti 2515 M, de Siraoen 2608 M, de markantste, daar deze drie toppen op elk uitzichtbiedend punt in het district zyn te zien en door hun eigenaardigen spitsen vorm en hun steile hellingen steeds de opmerkzaamheid trekken.

Rivieren.

Galoempang is het vruchtbare bovenstroomgebied van de Salo Karama en het brongebied van haar tallooze grootere en kleinere zyrivieren.

De voornaamste zyrivieren van de Karama zyn:

de Salo Hae ontspringende in het district Taboelahan van de onderafdeeling Pitoe-Oeloena-Salo en vrywel van Zuid naar Noord stroomende vormt deze rivier voor een groot deel de natuurlyke Westgrens van het district. Deze zyrivier valt naby kampong ^oPypanga in de Karama. De voornaamste zyrivier van de Salo Hae is de Salo Kinatang. Beide rivieren hebben nog zwaar beboschte oevers en zyn een ryke voorraadschuur van rottan.

Een andere vry groote zyrivier van de Karama is de Salo Karataun, welke rivier een half uur gaans ten Oosten van de nederzetting Galoempang in de Karama valt. De grootste zyrivieren van de

Salo Karataun zyn de Salo Matena, de Salo Karotidji, de Salo Maki en de Salo Soengei.

By Taming? valt de Salo Oleh en ten Noorden van de kampong Oeko valt de Salo Oeroh in de Karama. Van af de samenvloeiing met deze laatste rivier wordt de Salo Karama die in de bovenloop Salo Batoewe heet, Karama genoemd.

Alle bovengenoemde zyrivieren van de Karama zyn met uitzondering van de Salo Hae onbevaarbaar.

De Salo Karama is van af Taming? voor lopi? en vlotten te bevaren: de Salo Hae van af Lakahan. De vele stroomversnellingen in deze rivieren belemmeren het verkeer vooral in den Oostmoesson wanneer de prauwen? en vlotten over de ondiepten moeten worden getrokken.

In de Oostmoesson duurt het 3 dagen voor men van Sempaga vertrekkende en per prauw de Karama opvarende in Galoempang aankomt. De eerste dag komt men te Kalonding, de tweede het Popanga en de derde te Galoempang. In de Westmoesson duurt deze tocht in het gunstigste geval 5 A 6 dagen. Stroomafwaarts duurt de vaart van Galoempang tot Sempaga een dag.

Van Taming? tot Galoempang stroomt de Karama door nauw dal. Het gebergte ryst aan beide oevers onmiddellyk steil op. By Galoempang aan den Zuidelyken oever wykt de voet van het gebergte eenigszins terug, by Galoempang eene

kleine

kleine vlakte vormende alwaar nu de nederzetting is gevestigd. Later benedenstrooms Galoempang ^{smalt} veralaent het dal zich weder en naderen de uitloopers der bergen beide oevers. By Kalonding wykt het gebergte aan beide oevers terug en verbreedt het dal zich om langzamerhand over te gaan in een laagvlakte bedekt met bosch, in den regentyd zeer moeilijk begaanbaar wegens vorming van moerassen als gevolg van het periodiek onder water zetten door de Salo Karana.

Van de talryke stroomversnellingen in de Karana zyn de meest beruchte: Karangmaloeang, een tien minuten & een kwartier stroomafwaarts van Galoempang; de Batoe Tapian een uur bovenstrooms Popanga, en de Lèpè Tomatoea een kwartier stroomafwaarts van Popanga. Deze laatste stroomversnellingen door de Galoempangers het meest gevreesd zou misschien door het laten springen van een aantal groote steenblokken in het midden van de vaargeul zeer verbeterd kunnen worden.

Op de Noordelyke grens van het district stroomen nog de Salo Leling en de Salo Loemoe, beiden ontspringende op het bergmassief waarvan de Tanete Sandapan de hoogste top is.

De Salo Leling vereenigt zich een half uur stroomafwaarts van de kampong Domio met de Salo Loemoe. De Salo Loemoe is van af dit punt goed bevaarbaar voor lopi2 en rottanvlotten en heeft geen groot verval en toont reeds hier

het type van een echte laagland rivier met lage vlakke oevers en een trage stroom. De oevers zyn aan weerszyden begroeid met bosch waarin echter hier en daar al zwaar geladangl is. Het is nu nog een onuitputtelijke schuur voor rottan en verschillende goede houtsoorten zooals ti-poeloe, palapi enz: Hier en daar, voornamelyk op de vele grillige bochten die in deze rivier voorkomen, veroorzaakt het dryfhout opstoppingen en belemmert het verkeer, daar deze barrieres telkenmale opgeruimd wordende, zich kort na een bandjir weer vormen.

De overige rivieren en riviertjes als zynde van geen beteekenis voor het verkeer kunnen buiten bespreking blyven.

Wegen en paden.

Galoempang is verbonden met de onderafdeelingshoofdplaats Mamoedjoe door een overland weg loopend via Lombang², Rantedango, Kean, langs den Westelyken oever van de Salo Hae tot Pasodangan (Po-betengan) alwaar hy de rivier kruist en dan verder gaat langs den Zuidelyken oever der Salo Mekamah. Een half uur gaans ten Noorden van Lakahan is het knooppunt van deze verbindingsweg met de weg Lakan-Arale-Mambi.

Van Galoempang loopt langs den Zuidelyken oever van de Karama een weg (paardepad) via Tambing², naar Bae tot aan de grens met de onderafdeeling Masamba. Tot Tambing² is deze weg met moeite te paard

te

te beryden daarna alleen geschikt voor voetgangers van wege het geaccidenteerde terrein.

Van Galoempang loopt ^{Midwaarts} één goed paardepad via Lebani, Boelo, Bangelo, Mappé naar Lasa. By Mappé is nog een zyweg naar Saloe via Pekaro.

Van Taming? loopt een paardepad via Panaseang, Sendana, Tamanggeso naar Dondo.

De overige kampongs in het district zyn middels gewone voetpaden met elkaar verbonden. Waar deze paardepad en voetpaden de verschillende rivieren en riviertjes kruisen, zyn op de ondoorwaadbare plekken rottanbruggen gemaakt. De levensduur van zoo een rottanbrug is niet erg lang, in den regentyd hoogstens drie maanden; in den drogen tyd iets langer.

Rottanbruggen zyn te Panaseang over de Karana op den weg van Galoempang-Taming? over de Salo Kaloetoen en de Salo Leboetang; te Boelo over de Salo Soengei, te Lamboe over de Salo Karataun, te Mappo over de Salo Matena. De andere overgangen zyn in normale omstandigheden doorwaadbaar.

Kampongs.

X De kampongs in Galoempang bestaan uit complexen van ^{twice} 2 of meer huizen. Deze huizen ^{zijn} op palen ^{en} gebouwd, worden bewoond door meerdere huizegezinnen meestal 10 A 12 ^(dapoer) ~~Zoo'n~~ ^{een} gezin wordt "dapaer" genoemd, en een

^{een} gezin, globaal schattende op 4 personen, kan men ^{het aantal bewoners van een huis} een inhoud aan menschen van een ^{op circa 50 personen stellen.} woning om en by taxeeren. Vóór 1918 leef-

de de Galoempanger meestal op de ladang
in een ^{onroeglyk} vies krotje, maar sinds de komst
van den ^{voormaligen} vroegeren Inlandschen Assistent
P. Lontoh, die de menschen in kampongs
byeen bracht, en hen ^{er toe bracht} goede groote hui-
zen ^{te} liet bouwen, ^{nam de kampongsbouw} mag worden gezegd dat
^{Leer toe,} de kampongsvorming zyn beslag heeft ge-
kregen.

De kampongs zyn haast alle zonder
uitzondering gebouwd op den top van een
berg of een uitlooper ervan en langs een
voetpad dat met den grooten weg verbinding
heeft, te bereiken. Somtylen is het om
in een kampong te komen een geduchte klim-
party byvoorbeeld te Lamboe, Lasa, Tala,
Pekaro enz: enz:

De kampongs zyn ongepaggerd en het
terrein binnen de omheining en onder de
woningen is schoon. De vele varkens hou-
den zich buiten de omheining op, en
wroeten het terrein geducht om, het een
waar "Westfront" makende. Hoewel deze
toestand nog niet ideaal is te noemen, mag
men echter zeer tevreden zyn over de ge-
slaagde poging, den overigens wars van alle
hygiene zynde Galoempanger er toe gebracht
te hebben tenminste zyn kampong binnen
de omheining schoon te houden. Langza-
merhand zal worden begonnen hem te lee-
ren de varkens in kralen te vereenigen.

De huizen meestal groot genoeg voor
de legering van meerdere brigades infan-
terie, zyn echter van wege de minder
smakelyke inrichting van binnen als on-
derdak door de militairen niet erg in

trek,

trek, en er wordt derhalve door de patrouilles nooit gebruik van gemaakt. Deze legeren zich steeds in de vele marschbivaks die op verscheidene plaatsen in de nabijheid van kampongs aan den kelijkant zyn gemaakt en door de bevolking worden onderhouden. Marschbivaks zyn te Tivo aan de Salo Hae, Leboetang aan de Salo Leboetang, Tambing? aan de Salo Oleh, Oeko (pantjoeran), Bae aan de Salo Oleh, Boelo aan de Salo Soengei, Malolo aan de Salo Matena, Mappo aan de Salo Karataun, Lamboe aan de Salo Matena, Pekaro (pantjoeran), Saloe aan de Salo Maki, Popanga aan de Salo Hae, Bone aan de Salo Karama, Panasoeang aan de Salo Maboebo, Sendana aan de Salo Ieling, Dondo aan de Salo Ieling.

Plantengroei.

Het district Galoempang is door het ^{zee}geaccidenteerdé terrein een zwaar patrouillegebied. De bergen rond alle kampongs zyn kaal geladangl. Bosch komt in den naasten omtrek der kampongs naast niet, dan wel in zeer geringe mate voor. Het loopen in de middaguren in dit terrein, ∇ waar men moeizaam tegen een hoogte moet opklauteren en dikwyls geen zuchtje wind bespeurt, behoort tot de minder aangename gewaarwordingen. Op den top der hoogte gekomen wordt meestal de moete beloond door schitterende vergezichten en heeft men veelal een uitgestrekt panorama voor zich liggen en ziet over vele bergen en dalen zoodat men zich uitstekend kan oriënteeren.

Klimaat

Klimaat en moessons.

Hieronder een staat der verrichte regenwaarnemingen gedurende de jaren 1918 tot en met 1923.

Zie bylage I.

Gedurende den regentyd kunnen de rivieren waarover geen bruggen gespannen zyn de beweging wel eens belemmeren, maar meestal is na een hevige regenbui het niveau der rivieren even snel weder gedaald als het is gerezen. Alleen de Salo Karama en de Salo Hae, welke beide rivieren genoeg al het water der in het district aanwezige rivieren en riviertjes ontvangen, bandjieren dikwyls meerdere dagen nog na, doch aangezien deze rivieren bevaarbaar zyn kan men ze met prauwen steeds oversteken.

II. BEVOLKING.

Afkomt, stam- en klasse indeeling.

X De Galoempanger is van den zelfden stam als de Toradja van Mamasa, het Rongkonggebied en het Rantepaosche. In zeden en gewoonten hebben zy met bovengenoemde stammen zeer veel gemeen. Ook hunne spreektaal is nauw met die der reeds genoemde stammen verwant.

De Toradja van Galoempang is een goed-aardig menschenlag, hoewel de eigenaardige gewoonte om koppen te snellen het tegendeel zou moeten bewyzen. Deze gewoonte dient echter te worden gezien in nauw verband met hunne zeden en gewoonten. Een nadere kennismaking met dit volk doet den waarnemer dadelyk ingenomen zyn met deze

eerlyke

eerlyke eenvoudige en kinderlyke menschen.

By den Galoempanger kan men drie standen onderscheiden:

1e. de Tomakaka-stand of adel.

2e. de Toirenge ook wel Rengena genaamd.
(de vryen)

3e. de afstammelingen van de vroegere slaven (boedaks) die echter weer dienen te worden onderscheiden in:

a. de zoogenaamde poesakaslaven dus nakomelingen van de slaven hunner voorouders en die nu vrywel, opgelost zyn in de Toirenge (m^{cht}olgen niet worden verkocht)

b. de afstammelingen van de slaven gemaakt by hunne onderlinge oorlogen en die met de naburige stammen, (By onze bestuursinmenging zyn een groot gedeelte dezer laatste categorie weggetrokken naar elders of naar hunne vroegere "Heimat").

209 31
Uit de Tomakaka stand komen de Tobaras voort die als oudsten in de kampongs de lakens uitdeelen en handhavers zyn der adatgebruiken. Deze rang is erfelyk. De Tobaras hebben een zeer grooten invloed en de Galoempanger gehoorzaamt hen stipt. Vóór onze bestuursinmenging zou men de Tobaras pondang in elke kampong als zynde het familiehoofd, best als den koning van een klein rykje kunnen beschouwen. Nu heeft hy alleen invloed als handhaver der oude adat gebruiken. Wanneer zich thans in een kampong een

geval zou voordoen van koppensnellen, is de Tobarapondang het eerst te arresteeren daar hy in zoo'n geval de intellectuele dader is. Zonder, dat hy zoo iets ordonneert of sanctioneert zal een kampongbewoner het ooit wagen een dergelyke daad te volvoeren.

Sterkte.

Zie onderstaande opgave vermeldende de bevolkingssterkte per kampong voor het jaar 1923.

Zie bylage II.

De bevolking ^{sterkte neemt} is langzaam toenemende; een en ander ^{is} te danken aan de betere hygienische omstandigheden.

De in 1918 geheerscht hebbende spaansche influenza heeft ^{vele slachtoffers gemaakt,} de bevolkingssterkte zeer verminderd. Sommige kampongs werden door sterfte tot op ongeveer de helft van hun oorspronkelyk zielental teruggebracht.

godsdienst.

De Galoempangsche Toradja is Heiden en animist. Volgens hem zyn de bergen en rivieren, boomen en rotsen bezielde en bewoond door "dewata" die zyn lot bestieren en die hy dan ook middels offeranden steeds te vriend tracht te houden. Tegenspoed by ondernemingen, ziekten, en ongevallen worden toegeschreven aan de toorn der dewata. De ~~goden worden dan in zulke gevallen middels offeranden in hun hancour gebracht.~~ De ~~verbodsbepalingen~~ of "pemali's" spelen by alles een groote rol. Wat pemali is en dus door de dewata verboden, wordt angstvallig nage-

leefd-

leefd uit angst voor rampen en onheil. Pemali's komen overal voor; in het huishoudelyk zoowel als in het maatschappelyk leven; by den aanplant en het oogsten van gewassen, by huizenbouw en het vernieuwen der woningen, in het kiezen van voor den woningbouw geschikte houtsoorten. Kortom kortom men kan het niet zoo vaak bedenken of men botst tegen een pemali op. Voornamelyk voor den landbouw werken deze pemali's soms zeer belemmerend.

[Verband, waarover hierna reeds is gehandeld.

~~annex aan het godsdienst ^{het den} te ^{houdt} het koppenellen, hetgeen in een later hoofdstuk uitvoeriger zal worden behandeld. Het gebruik wylt in geenen deele op kryghaftigheid, dapperheid noch wreedheid maar is ten nauwste samengeweven met hunne godenvereering.~~

In de maand November van het jaar 1922 heeft de ^{predikant} dominee van Makassar op tournee door het Galoempangsche een aantal menschen uit de kampongs aan de Salo Hae gekerstend, ten getale van 418 zielen, naar sedert deze kerstening is de zendingsschool te Pobetengan aan het verlopen, hetgeen te ^{wijten} danken is aan de onmiddellyk na die massa-kerstening van Mohammedaansche zyde gevoerde tegen-actie, waarvan de Imam LAPRO het hoofd van blykt te zyn.

In het Lelingebied ^{Tenzijvolge der} ~~de Mohammedaansche~~ ^{propaganda} ~~danen werkzaam en zyn in de kampongs,~~ Londo, Sendana en Tamanggeso verscheidene personen tot den Islam overgegaan. Van de

religie

regië religie weten ze eigenlijk niets en hun Mohammedaan-zyn bestaat in het niet meer fokken van varkens in de kampongs, maar by hunne talryke feesten wordt op de ladangs door hen nog duchtig van dat artikel gesmauld. Fanatiek Mohammedaan zyn ze nog in geen geval.

Taal.

Bewapening en vechtwyze.

Woordenlyst zal later volgen.

Vóór onze bestuursinsenging kon men ^{Men kan} vrywel aannemen dat elke kampong op zyn tyd in stryd was gewilkeld met een andere wegens een of andere veete, betreffende karbouwendiefstal of het snellen van personen. Hunne op steile hoogten gebouwde kampongs, waren hechte vestingen alwaar zy zich meermalen met succes tegen hunne belagers wisten te verdedigen.

Behoudens geweren van allerlei model, voor grof geld (meestal ingeruild tegen slaven) gekocht van de kustbewoners en dus slechts wegens den hoogen prys in handen van de ryksten, behoorde ook nog tot de bewapening van den Galoempanger, de lans, de klewang, de kris en het schild (oete). De hoofden gingen voor in den stryd, en het succes hing meermalen van zyn persoonlyk optreden af. Alle vyanden die dood in hunne handen vielen werden van ^{hun} hoofd ontdaan en dit ^{word} als trophee meef naar huis genomen. Levend gevangenen w^erden tot slaaf gemaakt en ^{o.m.} bestemd als ruilmiddel. ^{tot}

In den stryd tegen den beter gewapenden kustbewoner legde de Galoempanger

het

het ^{in den} als regel af, daar de door de kustbewoners ondernomen strooptochten werden gedaan met een talryke van geweren voorzienene bende. Kampongs werden dan in ^{de} asch gelegd, karbouwen geroofd, aanplant vernield enz: enz: ^{Kampongs} Waar die strooptochten ^{voorkwamen} nog al veelvuldig waren leed het land er sterk onder. Kort vóór onze bestuursinmenging heeft de tegenwoordige Maradia van Mamoejoe, ~~toen ter tyd nog districts-~~ hoofd Loemoë met een talryke bende een tocht ondernomen naar Galoempang om deze kampong, ^{toen nog} die schatplichtig ^{aan hem was} was ~~aan den toenmaligen Maradia van Mamoejoe~~ en welke kampong in gebreke bleef de jaarlyksche schatting te voldoen, te tuchtigen. Galoempang, toen een groote en welvarende kampong, bestaande uit tal van groote huizen, werd geheel in asch gelegd.

X

Woningen en gebouwen.

De woningen der Galoempangers ^{in den} soms huisvesting ~~van~~ ^{aan} ongeveer 50 tot 80 personen ^{zijn} ~~en wat ruimte betreft~~ ^{geëigend} als bivak voor meer dan een brigade infanterie maar uit een hygienisch oogpunt niet aan te bevelen. Inwendig is ~~het meestal een vieze boel, bedompt, rookering en stinkend.~~ In de woning heerscht veelal een schemerachtig halfduister een hoop viezigheid en ongerechtigheid verbergende. De woning van het hoofd, meestal iets grooter en beter dan de rest, is ~~echter~~ ^{overeenkomstig} ~~allesbehalve~~ het ideaal van netheid of reinheid, ~~inwendig.~~ Toch maken de kampongs uiterlyk een goeden indruk. Door hunne ligging op hooger gelegen terrein-

(inwendig)

117.

gedeelten is het er nooit modderig of moerassig.

Het huis van den Galoempanger staat op palen van 1 tot 3 Meter hoogte. De lengte van een woning is soms 50 Meter en meer, indien de terreingesteldheid toelaat, dat er zulke lange woningen op kunnen worden gebouwd. De breedte van de woning is ongeveer 10 Meter. De ingang van de woning is meestal in het midden van een der lengte-zyden. De trap opgaande krygt men ter weerszyden de vertrekken der gezinnen elk vertrek door een wand van de ander gescheiden. Het gedeelte van de woning vlak by de trap gelegen, een soort binnengallery, heet "baba" en hier werden by feestelyke gelegenheden de varkens geslacht en de maaltyden gehouden. Tegen etenstyd is het in een Galoempangsch huis niet te harden van de rook. Dan is het een kookparty op groote schaal. ^{Een gewalge wand} ~~Dank~~ ~~zy~~ de slechte ventilatie en ontstentenis van schoorsteenen blijft de rook in de woning hangen. Een nieuw huis is na verloop van een maand weer even zwart en groezelig als een dat al jaren dienst doet.

^{het} Het bouwen van een woning ^{geldend} gaat ~~ge-~~paard met een groot aantal pemali's, en andere voorzorgsmaatregelen. Verschillende voorteekenen worden in acht genomen. ^{Bovendien, worden} ~~en ook~~ verscheidene kippen, en varkens en karbouwen ~~worden dan ook~~ geofferd. Vroeger was met het oprichten van een woning een menschenhoofd gemoeid, maar tegenwoordig, nu men weet dat men niet

ongestraft

komt dat met mijn voor
 ongestraft kan snellen, ~~werde het maar~~
~~nagelaten.~~ Toch is het zaak steeds ter-
 zake waakzaam te blijven, want meent de
 Galoempanger dat de waakzaamheid van het
 bestuur maar een weinig verslapt, dan
 neemt hy de gelegenheid te baat en pro-
 beert het weer.

De woningen zyn semi-permanent en
 moeten na eenige jaren (~~dit aantal ja-~~
~~ren~~ afhankelijk van het gebruikte mate-
 riaal) worden vernieuwd. Vroeger, toen de
 kampongs zich meermalen verplaatsten,
~~worden~~ van de oude woningen de nog bruik-
 bare stukken meegenomen om te dienen by
 de woningbouw in de nieuwe kampong.

Vóór de trap der woning is meestal
 een soort van *bale bale* gemaakt, waar 's avonds
 na den veldarbeid en voor het avondeten de
 inwoners zich verzamelen en de mannen de
 politieke en *geseintemissen van die dag* sociale aangelegenheden be-
 spreken en aan kritiek onderwerpen. De
 vrouwen en kinderen luisteren naar de
 verhalen en legenden, die de oude nènè's
 hen vertellen, verhalen van gevechten en
 oorlogen vóór de tyd, dat de "Kompenie"
 hier kwam en de legenden van heel vroegere
 tyden,...

Middelen van bestaan.

De Galoempanger leeft zooals de
 meeste Toradja's voornamelyk van den
 X rooibouw. Hem staat daarvoor ter beschik-
 king het vry vruchtbare bovenstroomge-
 bied van de Karana en het stroomgebied
 zyn'er talloze zyriertjes. Niettegen-
 staande de bevolking dun gezaaid is, is

~~door den steeds voortgezette rooibouw~~
het terrein rond de meeste kampongs vrij-
wel kaal geladangi. Waar eens oerbosch
was, treedt na het ladangen ^{alang} ~~alang~~ te
voorschyn met hier en daar in de uit-
gestrekte vlakten een klein boschje als
treurig overblyfsel van wat eens oer-
bosch was.

Niettegenstaande dit alles zou de
weelderige natuur de hellingen na ver-
loop van 6 à 7 jaren ^{weel} ~~weel~~ hebben bedekt
met bosch, waarin natuurlyk de groote
boomen zouden ontbreken, doch de steeds
terugkomende ^{alang} ~~alang~~ branden, die alle jon-
ge opslag vernietigen zyn het ~~grootste~~ ^{grootste} ~~grootste~~
beletsel voor de reboisatie. Bovendien
doet het herhaaldelyk branden den toch
reeds door de rooibouw ~~fliak~~ uitgemergel-
den grond telkenmale een nieuwe geweld-
proef ondergaan en ~~daus~~ ~~telkenmale~~ meer
en meer onvruchtbaar worden.

Vóór onze bestuursinsenging toen de
bevolking nog niet allerwegen zoo als nu
in kampongs was vereenigd ^{en ten deele eind} ~~en dus~~ ~~zoals~~
^{nomaden bestaan, leidden} ~~nu nog niet "beszinkt" was~~, verplaatste
een kampong zich als regel in een bepaal-
de terreinstrook, zoo veel mogelyk het
ladanggebied van andere kampongs ^{omzwaaid} ~~niet~~
^{latende} ~~zeevarende~~. De vry geringe bevolking als-
mede het uitgestrekte gebied stonden deze
verhuizingen ^{toe} zonder bepaalde moeilyk-
heden.

Het beplanten der ladangs met padi
heeft in het district Galoempang plaats
gedurende de maanden October tot December

en het oogsten 7 maanden daarna, dus in het tydvak van Mei tot en met Juli.

*[die in enkele vlaktes
werden aangelegd]*

De sawah's []] worden bewerkt in de maanden Januari tot en met Februari en het gewas geoogst in de maanden Juni tot en met Juli.

Vóór dat het tot planten komt, zijn ~~nog~~ een groot aantal voorbereidingen noodig.

~~Wanneer een nieuwe indang zal worden aangelegd wordt naar een daartoe geschikt terrein uitgezien. Is dat terrein gevonden dan wordt begonnen met het onderhoud en de lianen weg te kappen om overzicht over de stammen te krygen. Hoort men tydens het kappen van het bosch het gefluit van den "tjauri"², en is dat gefluit niet gunstig, dan wordt het werk onmiddellyk gestaakt en wordt naar een ander terrein gezocht.~~ *[Eerst wordt naar es]*

Is men dan eindelyk zonder stoornissen van dezen of anderen aard zoover gereed gekomen dat het onderhoud ^{is} weggekapt, dan worden de boomen uitgezocht, die, wanneer ze geveld worden, in hun val een groot aantal andere boomen meenemen. Alleenstaande boomen worden afzonderlyk omgehakt of laat men staan als ze niet al te zeer hinderen. Na ongeveer ~~een~~ drie weken of een maand, wanneer ~~al~~ het gevelde hout droog ^{is} ~~gevoerd kan worden,~~ *[voldoende droog is]* wordt de brand er in gestoken.

Nu gebeurt het meermalen, dat de wind het vuur doet overslaan naar den aangrenzenden boschrand, zoodat ~~dan~~ ^{dan} door het vuur een

drie

drie à viermaal grooter boschoppervlak
wordt ~~vernield~~ dan ^{dan} ~~nodig is~~ voor den aan-
plant ^{nodig is, versnielt.}

Voor het aanleggen van een ladang heeft de
Galoempanger ~~in het geheel~~ geen vlak ter-
rein nodig. Hoe steiler de helling van
de ladang hoe beter, daar hy dan niet
zoo diep behoeft te bukken by de toch al
zoo minimale bewerking van den grond en
vryvel rechtopstaande het terrein vóór
hem kan openkrabben.

De groote stammen waarvan het ^{verplanten} ~~te be-~~
~~zwaarlijk is om ze te verplaatsen~~, en die
door het vuur niet geheel zyn verteerd,
laat men liggen. De andere worden zooveel
mogelyk verwyderd door ze weg te dragen,
als brandhout te bemutten of als hout voor
een omheining, of men laat ^{ze} het langs de
steile hellingen in het ravyn rollen.
Het terrein wordt dan zooveel mogelyk
gelyk gemaakt door de aschhoopjes er over
te verspreiden. Op de ladang wordt
~~dan~~ een kleine pondok gemaakt ^{daarin} ~~om~~ de wacht
~~er-in~~ te kunnen houden of te kunnen schuil-
len by regen. Deze pondok wordt "lattang"
genoemd. ^{Daarna} ~~dan~~ wordt de ~~djagoeng~~ uitgeplant.

*f grond met djagoeng
beplant.*

Na een maand is de djagoeng al zoo
hoog opgeschoten dat men met den aanplant
van de padi kan beginnen. Men ~~man~~ loept
dan ^{dit gebiedt} ~~over de ladang heen~~ met een aangepunte
stok ^{waarmede de manneid} ~~in de hand en steet daarmede gaten~~
^{in den grond} ~~in den grond~~, ^{achter hen} ~~loopen vrouwen~~
en kinderen ^{werpen} ~~en gooien~~ padikorrels in die
gaten, die daarna met den grooten ~~teen~~ ^{teen}

worden

worden dichtgegooid met wat losse aarde, ^{drukt}
 Soms laat men dit zware werk na, ^{in veel geval} weshal-
~~ve dan~~ de verschillende vogels de padi-
 korrels weg komen pikken. De Galoempanger
 is nu in de periode, dat hy zich
 uitsluitend op zyn ladang ophoudt voor
 de bewaking van het gewas. Tegen den
 tyd dat de padi vrucht begint te zetten,
 is intusschen de djagoeng gerypt, die
 dan wordt geoogst. De vrouwen en kinde-
 ren uitgerust met draag^{manden} gaun ~~aan~~
 door den tuin heen en plukken de mais-
 kolven af, die zy ~~aan~~ achter in de draag-
 mand gooien. Nadat de djagoeng is ge-
 plukt, worden de stengels uit den grond
 getrokken en de stengels buiten de ^{en-}ceinte
 der ladang op een hoop ^{geworpen} ~~naar ge-~~
 gooid en later verbrand.

2.2.

Welke zij op den rug
dragen,

→ Met het rypen van de padi ^{Zijn voorstelende dingen} begint het
 "pemali", ^{De Galoempanger} voor den Galoempanger. Hy mag
 dan ^{niet} niet de rimboe ingaan om hout te
 kappen of rotjan te snyden. Evenmin
 mag hy zich begeven naar een kampong,
 waar iemand is gestorven, daar hierdoor
 de padi door ziekte zou kunnen worden
 getroffen en doodgaan, of door muizen
 zou kunnen worden opgegeten. Sterft er
 echter iemand in de eigen kampong dan ^{heeft}
~~geeft het niets~~. ^{dit soort gewas geen gevolgen} Waarschynlyk is deze
 pemali heel vroeger door een of andere
 wyze, ^{die} voorvader uitgedacht, ~~om~~ de menschen
 in de kampong te houden, daar, ge-
 zien de eigenaardige zwerversneigingen
 van den Galoempanger ^{maatregelen om} deze neiging op
^{den landbouwer bij zijn gewas te} een of andere manier moest worden tegen-
^{houden noodig wareid} gegaan en dat de eenige afdoende oplos-

bijeen - 21 *Thuis afwezigheid kon*
sing terzake was, hem met den toorn der
"dewata?" te ~~bedreigen~~ *bedreigen!*

Het begin van ^{het} rypen der padi is een gewichtig moment en wordt ~~passeed~~ gevierd met het slachten van een kip op de ladang. Van de geslachte kip worden de darmen en de kop op een van bamboe gemaakt platformje neergelegd als offer voor de goden (kande dewata).

Is het tydstip van ^{den padirnet} ~~snijden van de~~ padi aangebroken (mepare) dan wordt er een varken geslacht op de ladang. Het vleesch wordt gekookt ~~in~~ ⁱⁿ een bamboe of pot. Is dat geschied dan wordt een weinig ryst en vleesch afgezonderd als "kande dewata". Deze tyd is voor den Galoempanger zeer verheugnisvol want nu kan hy smullen.

Van de nieuw geoogste padi worden 1 à 2 bossen genomen, die na 4 dagen te zyn gedroogd, worden gestampt en verorberd.

De gesneden padi wordt op de ladang gedroogd en ~~na goed gedroogd te zyn~~ in de daarvoor bestemde rystschuur (alang) opgeborgen. Het opbergen der padi heet "mekendek". en ^Vroeger werd er by deze gelegenheid een kop gesneld ter eere van de dewata die zulk een overvloedige oogst geschonken hadden.

By het ^{aankleggen van} ~~openen der~~ nieuwe ladangs werd vroeger ook een menschenhoofd geofferd en als het bestuur niet waakzaam is dan wordt nu ^{no}g steeds getracht dit te doen, hetgeen kort geleden is gebleken

toen

(1924)

toen weer iemand uit de kampong Oeko als offer viel voor het openen ^{der} nieuwe landings in Tamanggeso. Dank zy de voortvarendheid van den Inlandschen Assistent werd vry spoedig helderheid in deze zaak verkregen en de daders gestraft.

Het "mekendek", zynde derhalve het einde van de oogst en het einde van het plantjaar, is het gewichtigst moment in de ry van de feestelyke gebeurlykheden, wordt waardig gevierd met een smulparty van drie dagen lang. Wanneer het in een of andere kampong mekendek-feest is dan rukken van heinde en ver lieden uit ander kampongs op om het feest by te wonen. Dit zyn dan alleen menschen uit die kampongs die niet meer in den "pemali" toestand zyn en dus zelf al ge"mekendekt" hebben. Een ieder die het doen kan in de kampong slacht een varken en een kip, en drie dagen lang wordt er dan ~~zoals reeds~~ ~~gemeld,~~ gegeten en gedronken naar harte-lust. Drie dagen na het ~~mekendek~~ (opbergen der padi) mag ~~eerst~~ ^{reeds} de alang worden geopend en de nieuwe ryst worden genuttigd.

De tyd na de oogst is dus een tyd van lekker eten en drinken voor den Galoempanger want nu heeft hy eten genoeg en haalt hy de schade in. In dezen tyd komen dan ook de meeste ingewandsziekten voor daar een ieder, groot en klein, oud en jong, zich aan eten te buiten gaat, en ~~de menschen door het overmatige eten naag-~~ ~~overlading krygen met al de minder aan-~~

~~gewane gevolgen van dien,~~

De groote vacantie is nu aangebren-
ken want er is momenteel geen veldwerk
te verrichten. Vroeger ging de Galoempang-
ger in deze vacantie de tyd nuttig be-
steden door uit snellen, jagen of vis-
schen te gaan. Thans wordt hy aan het
wegwerken gezet om zyn achterstallige
heerendienst af te werken daar in den
tyd dat het pemali heerscht hy zooveel
mogelyk niet werd lastiggevalen met
heerendiensten waarby hy dan genood-
zaakt zou kunnen worden om de rimboe in
te moeten gaan om hout te hakken enz:
Eischt het algemeen belang dat hy in de-
zen tyd moet worden opgeroepen (zoals
in tyd van bandjir wanneer byvoorbeeld
stukken weg die blyvend voor het ver-
keer dienen te worden opengehouden zyn
vernield) dan wordt aan het pemali de
hand niet gehouden. In normale gevallen
echter wordt hy in dezen tyd met rust
gelaten en vindt hy het niets erg
om later een week of langer achtereen
te moeten wegwerken om de seha in te ha-
len.

Veestapel

Behalve ~~de~~ landbouw oefent de Ga-
loempanger ook ~~vee~~ ^{vee}veesteelt. Karbouwen
en varkens worden gefokt. Vroeger moeten
in Galoempang vele karbouwen geweest zyn, ^{die}
~~an~~ ^{by duizenden} ~~graanden~~ op de berghellingen ^{graanden} ~~duizenden~~
van die dieren rond. ^{De} Hunne tallooze
onderlinge twisten en ~~aanne~~ ^{de} oorlogen
met de kustbewoners hebben de ^{de} ~~veestapel~~ ^{veestapel} echter
^{aanmerkelijk} ~~danig~~ gereduceerd.

Volgens

Volgens opgave van 1923 bestaat de veestapel uit:

Zie staat III.

Volgens bygaande staat van economische gegevens over het jaar 1922 kan men ontwaren hoeveel van de beschikbare oppervlakte in het district is bebouwd en bemut voor den landbouw. De gegevens zyn zeer globaal daar juiste opmetingen niet hebben plaats gehad.

Ruilhandel
Handel

De Galoempanger dryft voornamelyk ruilhandel. Geld kent hy haast niet. Het geld, verdiend met koeliediensten, verricht voor patrouilles enz: wordt zuinig bewaard voor het betalen ^{van} ~~zyner~~ belasting.

Al het overige, wat hy zoo voor het dagelyksche leven noodig heeft, ruilt hy ^{tegen} met boschproducten, padi, of djagoeng, ~~Karbouwten~~ varkens of ~~Karbouwten~~.

De gemiddelde pryzen die de Galoempanger voor bosch en landbouwproducten maakt zyn:

- Rotjan toengkat No. 1 f 2.- A f 1.75 per galoeng.
- " " No. 2 f 1.- A f 0.75 per galoeng.
- " " No. 3 f 0.30 A f 0.20 per galoeng.
- " ronti ~~ag~~ f 0.20 A f 0.15 per galoeng.
- " datee f 0.10 A f 0.075 per galoeng.
- Ryst f ⁸ 10.- A f ¹⁰ 8.- per pikoel.
- Klappers f 0.08⁰³ A f 0.08⁰⁵ per stuk.
- Djagoeng A f 0.10¹⁰ A f 0.10¹⁵ per bos.
- Pisang f 0.40²⁵ A f 0.25⁴⁰ per tros.

Jacht

^{beveiliging}
 De Galoempanger jaagt op welke wilde varkens en ^{op} de anoeang (tokata) met ~~de~~ hond en ~~de~~ lans. Herten komen in dit district niet voor. De "koes^o" (een buidelrat) wordt middels strikken gevangen of met de lans gedood. Het beest is zeer log en derhalve niet moeilyk te vangen. In den doeriantyd wordt het dier, dat zeer verzot is op deze vruchten, zoo dik en vet, dat het zich niet vlug kan bewegen en ^{er} gemakkelyk te ~~doeden is~~, *prooi vormt.*

De tokata komt in de hooger gelegen bergstreken voor in grooten getale. Meermalen gebeurt het dat zoo'n dier zonder speciaal gejaagd of in het nauw gedreven te zyn, tot den aanval overgaat. Met zyn spitse hoorns ^{is} het een in geen en deele ongevaarlyk tegenstander. Karbouwen leggen het meestal in een gevecht tegen ~~dit dier~~ ^{aanleiding} ~~kwadaardige~~ dier glansryk af, daar het ~~dere~~ de meer logge karbouwen de buik openryt. De ^{uit} ~~hoofd~~ van tokata en koes^o worden door den Galoempanger gebruikt voor het vervaardigen van kleedingstukken, voornamelyk de zoogenaamde "lapiek", een soort schort, dat middels een touwtje om het middel wordt gebonden en achter den rug afhangt. Dit kleedingstuk dient, om als men gaat zitten, ~~de~~ ^{te} ("pewo") tegen vuil worden te beschermen.

~~tegen~~
den tehaangordel

Vischvangst

In de groote rivieren wordt de ikan seriboe met netten gevangen. ~~en de~~ ^{vangt men} groote visch met het werpnet. Ook vangt men een bepaalde vischsoort, een soort ^{reuzendeur} van klimbaars, door aan de ^{reuzendeur} ~~kalikant~~ kleine pyramiden van kalisteenen te maken,

Waarvan
 in welken midden het aas wordt gelegd.
 De visch, door het aas aangelokt, kruipt
 tusschen de steenen en schynt er niet
 meer ~~tusschen~~ uit te kunnen komen *en loodat te*
~~werdt~~ dan gemakkelijk met de hand ge-
 vangen *wordt*.

De garnalen worden in de bekende
 fleschvormige fuiken gevangen.

Voorts zyn enkele personen be-
 dreven in het vangen van de z.g. ikan
 masape, een paling-soort die een grootte
 kan bereiken van meer dan 1 Meter. Het
 dier wordt middels een bepaald soort
 aas, *waarvan de* ~~personen~~ *samenstelling alleen aan*
~~aan~~ *waarvan de* persoon, die in het vangen
 van deze visch bedreven is, *beheerd is*
 de samen-
 stelling alleen weet, uit het water ge-
 lokt en dan met de klewang doodgeslagen.
 Menschen die hierin erg bedreven zyn,
 zyn instaat om het dier geheel op het
 land te lokken. Verder wordt er nog ge-
 vischt met een bedwelmend middel
 "toeboe" genaamd.

Waarvan de
~~personen~~ *samenstelling alleen aan*

Uitgeverheid
~~beheerd~~

Een bepaalde industrie is het
 weven van de z.g. "kain sekoemandi" of
 doodenkain, *doken* ~~geweven~~ in stemmige, mooie
 kleuren en artistieke versiering. ~~Deze~~
~~kains~~ ~~worden~~ hoofdzakelyk geweven in
 de kampongs Galoempang, Salokapaja,
 Dingin, Lebani, Kawatang, *en* Boele. Iedere
 Galoempanger, die zich zelf respecteert,
 heeft by zyn leven reeds zoo'n dooden-
~~kain~~ *doken* in bezit, ten einde te kunnen die-
 nen by zyn overlyden. De industrie
 gaat echter achteruit, daar telkenjare
 het aantal vrouwen, dat deze kunst van

In het Galoempangse
~~land~~
 - voornamelyk in de kampongs
 Galoempang, Salokapaja,
 Dingin, Lebani, Kawatang
 en Boele - beoefende.

weven verstaat, minder wordt. Bovendien schynt de katoenoogst in den laatsten tyd ~~niet zoo goed te zyn.~~ ^{minder te worden.}

Lschaamgordels (pewo)

Behalve deze ^{doeken} ~~kains~~ worden ook nog in dezelfde kampongs ~~[pewo's of tjawats~~ geweven.

~~Tintarangs worden potter gebakken. Potten worden gebakken in Tararang.~~

Rotfanhoeden worden gemaakt in Lamboe en Lassa.)

Leurijetmandjes (Kajiji)

Rieten matten en ~~kajiji's~~ (nyetmandjes) te Bae en Oeko.

Groote zonnehoeden (uitsluitend door vrouwen gedragen en vervaardigd ^{of} van de bladscheede van de pinang) worden gemaakt te Boetoe en Lebani.

Rot^{matten}antenners worden gemaakt te Bae, Panasoeang, Bone en Tolondo.

Goud wordt gevonden by de kampongs Limbong en Bangolo.

Gezondheidstoestand.

Hoewel geheel bestaande uit berg-land, ^{geheel ontbreken} en ~~het ontbreken van moerassen,~~ komt er in het district Galoempang toch ~~nog~~ zeer veel malaria voor. Wat hiervan de oorzaak is, is ~~nog heeft~~ ^{heeft} goed onderzocht. Waar vele Galoempangers jaarlyks naar de benedenstreken trekken om aldaar rottan te gaan snyden is het wellicht mogelijk, dat zy daar de infectie opdoen en in huane kampongs terugkeerend aldaar de ziekte importeeren. Speciaal ongezonde centra zyn er niet.

Koerts en buikziekten komen altyd voor, vooral na de oogst, daar de Galoempanger in deze tyden door stelselmatige maag-overlading zich zelf ziek maakt.

(en Casado Romero)
Framboesia ~~komt~~ zeer veel voor, als-
mede ~~casade~~. De meest afzichtelyke
wonden vooral aan de beenen ^{zijn aan Algerië} komen veel-
~~valdig voor~~ ^{voortbrengel} en dank zy het gemis van
eenig begrip van wondbehandeling en de
algeheele afwezigheid van maar iets wat
op hygiene lykt, worden vaak kleine on-
beduidende wondjes door verwaarloozing-
groote afzichtelyke stinkende wonden,
~~worden dan tot overmaat van ramp~~
Deze ^{worden} verbonden met een lap stof van twy-
felachtige reinheid of voorzien van een
pajje van gekneusde blaren, hebbende de-
ze wondbehandeling meestal het schitte-
rend resultaat dat de wond in stede van
beter ~~nog~~ veel erger wordt.

Voorts is het samenholken van 50
tot 80 personen in één huis, slecht ge-
ventileerd, bedompt, donker, stikend
naar rotte visch en andere de reukorga-
nen onaangenaam aandoende geuren, dik-
wyls oorzaak dat een besmettelyke ziek-
te met ~~reuzensnelheid~~ om zich heen
grypt en ontzettende opruiming houdt.
Daarby ^{komt daer} nog de eigendommelyke gewoonte
alle inlanders eigen om met een aan een
besmettelyke ziekte overleden ~~personen~~
rond te sollen in stede van hem onmiddelyk-
lyk te begraven, zyn mede oorzaak van
een grootere uithreiding van de ziekte.

Het niet kieskeurig zyn met eten
speelt den Galoempanger meermalen ook
parten, en wordt hy veelal erg ziek.

Aan

een aan
 Aan een of andere ziekte overleden kar-
 bouw of varken, wordt ^{althans niet al} wanneer hy niet
 al te lang geleden gestorven is, niet ^{na den dood, nog als} ~~voedsel gebruikt,~~
 weggegooid of begraven, maar opgegeten.

Van een varken of karbouw wordt ~~het~~ ^{de}
 uitzondering van het geraamte, ^{de} hoeven en
 hoorns (welke onderdeelen den Galoempanger
^{van een Galoempanger} ~~maag~~ ^{wordt} zelfs te onverteerbaar zyn) alles
 verorberd. Het vel wordt in kleine reep-
 jes gesneden en ~~met~~ ^{zoo} lang gekookt tot
 het een geleachtige brei geworden is.
 Daarna wordt ~~het~~ ^{Dan is het} opgesmuld en het moet
 volgens den Galoempanger ^{een ware delicatesse.} ~~zeer lekker zyn.~~

Onderwys.

In het district Galoempang zyn drie
 scholen, ^{een} ~~namelyk~~ volksschool te Galoem-
 pang en twee zendingsscholen respec-
 tievelyk te Pobetengan en te Tambing, ^{Tambing.}
 De volksschool bestaat reeds sedert het
 jaar 1920, ~~en~~ de zendingsscholen sedert
 Maart 1922. Het tydvak van af de oprich-
 ting dezer zendingsscholen tot en met
 heden bevat een geheele lydensgeschiede-
 nis, ~~die~~ ^{die} voornamelyk bestaat in het slui-
 ten der scholen wegens ontstentenis der
 goeroe's wegens ziekte of ^{andere} ~~dat de heeren~~
 eigener autoriteit de plaat poetsten
 enz: enz:

Waar door ~~aanwezigheid~~ ^{Bestuur} van den Inland-
 schen Assistent te Galoempang op het doen
 en laten der goeroe's van de volksschool
 aldaar toezicht kan ^{vertoefent} ~~worden uitgeoefend~~,
 gaat dit voor de beide zendingsscholen
 te Pobetengan en Tambing, ^{Tambing} die respectieve-
 lyk 21 en 26 K.M. van Galoempang lig-

gen weer bezwaarlyker. Zooda de toestand der zendingsscholen momenteel is, is deze niet rooskleurig.

III. VOORTBRENGSIELEN.

Uit het dierenryk.

Zie staat III.

Uit het plantenryk.

Zie staat IV.

Het land brengt voor de bewoners voldoende op en het surplus aan ryst en dja-goeng wordt afgevoerd naar de kust. Zout wordt van de kust ingevoerd.

Met de Toradja's van het Rengkonggebied is eenig ruil-verkeer voornamelyk met karbouwen die ingeruild worden met de "kain sekoemandi".

IV. TRANSPORTMIDDELEN.

Te land.

Geene.

Te water.

Op de bevaarbare rivieren vindt men slechts lopi² van uitgeholde boomstammen gemaakt. Aantal ongeveer 300.

V. BESTUUR.

Algemeene inrichting.

Galoempang is de zetel van een Inlandsch Bestuurs-assistent. Een districtshoofd is er niet. Tot 1918 was Galoempang deel van het district Sempaga *waarin het onder het bestuur van* en werd door het districtshoofd aldaar, bestuurd, doch later werd het wensehelyk en noodzakelyk geacht te Galoempang een Inlandsch-Assistent te plaatsen, daar het land dank zy de vry talryke bevolking en de groote uitgestrektheid van het terrein een intensiever toezicht noodig had, hetgeen vóór dien wegens den grooten afstand bezwaarlyk ging.

Elke kampong heeft een eigen kampongbestuur. Van bestuurswege ^{word} heeft men in elke kampong een kapala aangesteld, die de bevelen van het bestuur overbrengt en zorgt voor de naleving daarvan. Naast hem staan de twee Tobara's van de kampong, de hoofd-Tobara of Tobara pondang en de Tobara timba. Waar de kapala uitvoerder is der wereldsche bevelen zyn de Tobara's die der geestelyke ^{zijn} en zyn ^{by} de tusschenpersonen, die met de ["]devata["] confereren. Zy hebben op de bevolking de ^{grootste} meeste invloed. Het ^{De waardigheid} baantje van Tobara pondang en Tobara timba is erfelyk in de familie. By overlyden van een Tobara pondang is het niet mogelyk dat een tobara timba die rang bekleedt. De zoon, of indien niet aanwezig de naaste bloedverwant van den Tobara pondang wordt dan tot ^{dat} het ambt geroepen.

Belastingen.

Voor den aanslag en de inning der belastingen gelden de regelingen zooals zyn vastgelegd in het besluit van den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden ddo. 19 Mei 1919 No. 13/VIII.

De belastingen brachten van 1917 tot en met heden de navolgende bedragen op. (zie staat III).

De belasting komt telkenjare goed binnen.

Rechtspraak.

By de rechtspraak wordt de hand gehouden aan de bepalingen vervat in de regelingen der zelfbesturende landschappen van Celebes en Onderhoorigheden.

Heerendiensten.

Voor de uitvoering der heerendiensten gelden de bepalingen als vastgelegd in het Zelfbestuursbesluit van 10 September 1917 (goedgekeurd 20 Januari 1919). Het aantal dagen dat heerdienst moet worden verricht bedraagt 42. De afkoop-som f 15.- (vyftien gulden) 's jaars. Behoudens door een heel enkel persoon wordt hiervan in Galoempang geen gebruik gemaakt.

Inwendige toestand.

Zooals de politieke toestand thans is, is zy zeer gunstig. Toch dient er gewaakt te worden. Gezien den goeden en lichtgeloovigen aard van den Galoempanger zal het slechte elementen maar al te licht zyn hen over te halen tot allerlei dingen, te meer wanneer die personen hen weten te bewerken met allerlei fantastische verhalen. Geregelde patrouille-gang is nog noodzakelyk.

Verhouding tot de omliggende ryken.

Vóór onze bestuursinmenging leefde de Galoempangers onder elkaar van tyd tot tyd in ommen en ook met de bewoners der omliggende streken. Thans echter is er een vreedzaam verkeer tusschen hen en de bewoners der omliggende streken.

Heer 168

VII. VERHOUDING TOT HET NEDERLANDSCH
INDISCHE GOVERNEMENT.

Voor 1905 was Galoempang "terra incognita" en had een Europeaan in deze streken nog nooit een voet gezet. Alleen

X uit de verhalen van de kustbevolking was ons bekend, dat diep in het binnenland een bevolking huide, die de gewoonte van koppensnellen nog huldigde. Het contact dat de kustbevolking met deze menschen had, was meestal van minder vredelievenden aard, hetgeen er niet ^{toe} ~~te~~ meewerkte om ~~han- ten op de hoogte te komen van hunne ze- den en gewoonten. De Boni expeditie heeft~~ ^{beter te kennen kennen.} ~~gerst het land voor ons geopend.~~

Volgens den Maradia van Mamoejoe zouden vroeger de Galoempangers schat- plichtig zyn geweest ^{aan} ~~aan den~~ Maradia maar in werkelykheid had hy niet veel ^{gezag over hem,} ~~te beweren, ja in het geheel niets, want~~ Als hy zyn schatting kwam heffen, ver- scheen hy met een groote macht. Meerma- len weerstonden de Galoempangers deze in- vasies maar moesten altyd het onderspit delven tegen hun beter bewapenden vyand, zoodat het pleit altyd beslecht werd met het betalen van een schatting, nadat tevoren ~~natuurlyk~~ het noodige door het invallende leger was verbrand, vernield en ^{geroofd.} ~~gerampast.~~ De Maradia Pangale, een der onderhebbende districtshoofden van den Maradia van Mamoejoe en gevestigd naby de monding van de Karama, alwaar hy be- lastingen hief van de boschprodukten, die van Galoempang de rivier afkwamen, was ^{wel} ~~door den Maradia~~ ook belast met het be- stuur van Galoempang, maar kwam er nooit. By de komst van onze troepen ^{werd door} ~~de~~ Maradia, die een kustvorst was, ~~aan-~~

[Tydens de laatste
Boni expeditie was

Administratieve

De bevolking van Galoempang heeft deze regeling ten slotte aanvaard.

vermoedelijk door de aanwezigheid van

der-~~meer~~, al de bovenstroken aangewezen als behorende tot zyn ^{gebied} koninkrijk, zoodat later by de indeeling van het land Galoempang, ~~en~~ Arale en Mambi by Mamoe-djoe werden gevoegd. Later werden Mambi van Arale afgescheiden en tot één onderafdeeling vereenigd. Toen in April 1922 de Assistent-Resident van Mandar te Galoempang was en met de verzamelde hoofden het plan besprak om Galoempang een ^{te lieden bij} onderdeel te maken van de onderafdeeling Pitoe-Oeloena-Salo, ondervand dit plan by vrywel alle hoofden ernstigen tegenstand. Tydens de vergadering kwam zulks, ~~uit eerbied voor~~ den Assistent-Resident niet tot uiting, doch daarna werd er ~~op de passas~~ zwaar over geconfereerd en uitroepen: "lebih baik mati dari toe-roet Mamasa" waren niet zeldzaam. Hoe-^{er} wel misschien by een eventueel doorzetten van dit plan er ^{zoude zijn} niets zal gebeuren, dient men toch met mogelyke gebeurte-lykheden rekening ^{te} houden in dezen, gezien den licht ontvlambaren aard van den Galoempanger. Een paar slechte elementen kunnen heel wat kwaad berokkenen. Voor zoover kon worden nagegaan was het hoofd-bezwaar om met Mamasa een deel uit te maken dat zy zich met de Toradja's uit die streken hunne vroegere vyanden op één lyn stellen. Een samenvoegen van hun land met dat hunner erfvyanden die zy dikwyls in den kryg versloegen zou als een vernedering worden beschouwd een soort van inlyving. Van Mamoe-djoe hadden

zy de superioriteit al aangenomen en be-
ruusten in hare overheersching.

VIII. GEBOORTE.

Gedurende de zwangerschap is de Ga-
loempangsche Toradja-vrouw gebonden aan
eenige verbodsbepalingen. Zy mag zich
byvoorbeeld gedurende dien tyd niet
buiten de kampong ophouden, geen bezoeken
afleggen in een andere kampong waar ie-
mand is gestorven. Voor het overige mag
zy zich vry rond bewegen in den naasten
ontrek der kampong en het gewone dagelyk-
sche werk verrichten. Wat het eten betreft
is zy niet aan bepaalde voorschriften ge-
bonden. Alleen het nuttigen van vleesch
afkomstig van gestorven dieren is "pemali".

Tegen den tyd dat zy bevallen
moet is zy meestal aan huis gebonden en
verricht zy slechts lichte arbeid. By wel-
gestelden en hoofden wordt hieraan wel de
hand gehouden doch by den minderen man
geschiedt dit veelal niet, zoodat de
vrouw in zeer zwangeren toestand toch tot
het uiterste zwaar werk blyft verrichten,
ja dikwyls needgedwongen moet blyven
verrichten, hetgeen meestal invloed heeft
op het kind dat later geboren wordt. On-
der de armere lagen der bevolking treft
men vry veel kinderen aan die een of an-
der physiek of psychisch ~~na~~ mankement
vertoonen, hetgeen dan vrywel altyd te wy-
ten is geweest aan de omstandigheid dat
de moeder zich gedurende de zwangerschap
niet heeft (kunnen) ontzien. Dat de door

deze

deze vrouwen verrichte "lichte" arbeid soms zeer zwaar kan zyn getuige het dragen van water in de lange bamboes gemaakt van bamboe petoeng of het dragen van padi, brandhout en andere benoedigheden, soms over aanzienlyke afstanden en vrywel in steeds zeer geaccidenteerd terrein.

Wanneer de bevalling niet vlot verloopt wordt een en ander natuurlyk geweten aan den toorn der dewata². De vrouw heeft dan iets uitgevoerd dat "salah" was. In dat geval gaat men over tot het "kemaja" dat wil zeggen dat men een gelofte aflegt waarby men belooft een varken of karbouw te zullen slachten wanneer de bevalling goed afloopt. Lukt de bevalling dan zonder complicaties, dan wordt er ge"kemaja"d van 3 tot 10 dagen, welk feest voornamelyk bestaat in veel eten en drinken.

By de bevalling worden gewoonlyk de navolgende handelingen verricht.

Men begint met een doodenkain of kain sekoemandi te nemen. Deze kain die in de vouw moet blyven (anders is het penali) wordt met een sepo eno toea (d.i. een sirihmandje versierd met oude kraan) waarin wat garen wordt gedaan hetzy opgerold (benang tasoekan) of nog in het papier verpakt zooals het op de passer werd gekocht (benang terlepaitan peloe) een lap roode stof (kasaidja), een baadje of een kain by elkaar gepakt en dit alles omwikkeld met een kamandang of buikband. Dit heele stelletje wordt boven de legerstede van de barende vrouw gehangen,

alwaar

alwaar reeds meestal ook zyn neergehangen drie katoepat en drie hard gekookte eieren.

Is desniettegenstaande dit alles de bevalling niet gelukt, dan wordt overgegaan tot het "saloe kada" d.w.z. dat dan een daartoe bevoegd persoon komt opdagen die dan zal onderzoeken om welke redenen de goden zoo vertoornd op de barende vrouw zyn.

Is de dokter of "to saloe kada" gekomen dan worden de goederen die boven de legerstede van de vrouw waren opgehangen op een doelang gelegd. By die goederen komt dan nog een beetje katoen (b^os^o) een parang en een stuk van een yzeren wadjan (pans^odak). De doelang met inhoud wordt boven op een wand (patapi) geplaatst. Op de doelang is nede nedergelegd het honorarium van den "dokter".

Dan wordt met het "saloe kada" een aanvang gemaakt. De "dokter" of "to masaloe kada" neemt nu telkenmale met beide handen achtereenvolgens de op de doelang zich bevindende voorwerpen beet, al tegen deze voorwerpen sprekende alsof hy tegenover de dewata² stond. Meestal bevalt de vrouw vóórdat deze ceremonie is afgeleopen daar de "to masaloe kada" eenig begrip van den toestand hebbende door de "speech" tegen de goden korter of langer te maken zoo kan blijven door gaan tot de bevalling komt.

Gaan de zaken verkeerd en overlydt de vrouw in de kraam dan moet, indien er indertyd een gelofte (samaja) is afgelegd, deze gelofte toch nagekomen worden en het beloofde varken of ander dier worden geslacht en wel om de goden niet te vertoornen. Dit offeren dat nu geen reden heeft wordt "samaja bossi" genoemd (bossi = boesoek).

Is tydens het "saloe kada" de vrouw bevallen dan moet doorgegaan worden met deze ceremonie tot het bittere einde daar het stoppen van het saloe kada, pemali is en ongelukken zou kunnen veroorzaken voor moeder of kind.

Het geboren kind krygt de naam van een boom- of grassoort in den beginne. Op lateren leeftyd verandert hy (zy) van naam.

Onmiddellyk na de geboorte wordt de navelstreng eerst gemaseerd in de richting van het kind, daarna in de richting van de nageboorte. Daarop wordt een witte draad gebonden om de navelstreng op ongeveer 5 c.M. van de navel. Door de vader of iemand anders wordt nu van één van de bamboe kasso's in de woning een stuk afgesneden, om er een mesje van te maken en daarmee de navelstreng af te snyden.

Dit stukje bamboe "billa" geheeten moet echter van de bamboe kasso worden gesneden in opwaartsche richting. Naar beneden afsnyden mag niet, daar het dan volgens het volksgeloof den dood van het kind tengevolge zou hebben.

De

De navelstreng wordt afgesneden vlak achter het punt waar het is afgebonden. Dit eindje navelstreng wordt nu zoelang gemasseerd tot er geen bloed meer uitkomt. Daarna wordt het kind gebaad.

De nageboorte of "tawonina" wordt in een oude kapipi gedaan (een kapipi is een van een bepaalde grassoort /daoen toejoe/) gevlochten mandje waarin de Galoespanger op tournee zyn rantsoen bewaart. (ryst en andere lekkernyen).

De nageboorte wordt daarna in den tuin begraven in een daarvoor reeds gegraven gat naast de woning. Somwylen wordt het ook wel opgehangen aan een boom maar deze manier van handelen ziet men zelden daar het volksgeloof wil dat wanneer mieren by deze nageboorte komen het kind steeds zal schreien en onrustig zyn. Degene die de nageboorte gaat begraven (meestal een vrouw) moet het hoofd omhullen met een kain of doek en er voor waken tydens het verlaten van de woning niet ergens tegen aan te loopen. Ook moet zy er voor zorgen niet iemand tegen te komen. De nageboorte wordt vlug in de kuil gestopt en een groote steen er boven opgelegd teneinde te voorkomen dat de honden het opgraven.

Gedurende de bevalling wordt meestal de barende vrouw nog terzyde gestaan door een soort vroedvrouw die haar later tydens de bevalling masseert en obateert. Na de bevalling gaat zy heen daar

haar

haar werk dan is afgelopen.

Wanneer de vader de navelstreng niet afsnydt maar zulks wordt gedaan door een of andere vrouw dan moet deze vrouwpersoon van onbesproken gedrag zijn en haar kinderen moeten nog allen in leven zijn. Het baden van het kind wordt haar dan ook opgedragen.

Handwritten mark: a large '7' with a flourish above it.

Twee à drie dagen na de bevalling wordt een kip geslacht. Degene die dat doet krygt een kippepoot cadeau. De rest van de kip wordt na te zijn schoongemaakt in een pot gedaan en te kook gezet tezamen met een ei. Ook wordt in een andere pot ryst gekookt. Is alles gaar dan wordt de ryst in een schaal gedaan en het hard gekookte kippenei ontdaan van de schaal, wordt boven op de ryst gelegd. Van het wit van het kippenei is een gedeelte weggenomen zoodat de dooier te zien is. Om het ei midden op de ryst in de kom worden nu gearrangeerd, de lever, het hart en het vleesch van de kip alsmede de resteerende poot. De schaal met inhoud wordt op een lepa (rystwan) geplaatst. Op die lepa worden gelegd, een kain sekoemandi, een kain kasaidja, een sepoe eno toea, een piso lappa (klewang), een ombang? (bel), wat garen, een kasandang (buikband) en over de kom een sasben (halsketting). Rond de lepa op den grond worden de bladeren van de bamboe talang gestrooid. Een der aanwezige vrouwen neemt de lepa op en draagt haar voor de slaappleats van de

kraamvrouw. In een stuk van een aarden pot (bibang) wordt kandoe of en lona verbrand (Kandoe is een houtsoort gevonden aan den oever van rivieren voornamelyk langs de Salo Karataun) en welke houtsoort wanneer het aangestoken wordt langzaam smeult en een geur als wierook verspreidt).

Daarop gaat men "nakorai" d.w.z. onder het roepen van koro, koro, koro, (op de manier waarop men kippen lokt ter voeding) wordt de lepa driemaal rechts en driemaal links gedraaid. Daarop begint men de dewata² op te roepen. Daarna wordt weer "koro, koro, koro," geroepen. Van de lepa wordt een weinig eten genomen dit in de rondte gestrooid voor de dewata². De persoon die ge"nakorai"d heeft neemt daarop van de lepa met de linkerhand de samben en een klein mesje. In de rechterhand houdt zy de scherf met de kandoe. De kandoe wordt onder de legerstede van de vrouw neergelegd. De samben wordt de kraamvrouw ongedaan. De persoon die deze werkzaamheden verricht houdt de palm van de rechterhand boven wierook en legt daarna de hand eerst op het voorhoofd van de kraamvrouw daarna op haar borst en dan op alle hoofden van de aanwezigen, onderwyl allerlei preventie.

Daarop wordt wat ongekookte ryst genomen en vóór de legerstede van de kraamvrouw gestrooid. Kippenveeren en bladeren van de bamboe talang worden

nu uit het venster van de woning geworpen onder het uiten der woorden "evenals deze veeren en bladeren uit het venster worden geworpen en wegvliegen, zoo zal de ziekte die U bevangen heeft ook vlieden".

Ban wordt een varken gevangen voor het "mapaisoengi" en wanneer het een karbouw kan velen gaat deze er ook aan. Het varken wordt afgemaakt in de "baba". De karbouw wordt geslacht buiten in den tuin. Van het bloed van beide dieren wordt wat genomen en op het hoofd van de kraamvrouw en alle in het huis aanwezige personen gesmeerd. Deze kunstbewerking heet "itoding".

Van het geslachte varken wordt de linkervoorpoot (by welke poot steeds de doodelyke steek wordt toegebracht), met een stuk van de lever apart gehouden. Vervolgens wordt van de achterpooten, de andere voorpoot, lever, hart een weinig afgesneden en in een bamboe gedaan en gekookt. Van het vleesch wordt voorts nog zooveel afgenomen dat er 35 hoopjes van kunnen worden gemaakt. Het overige wordt gekookt en is bestemd om te worden opgegeten. De 35 boengoesjes eten worden op een panemba (omderinde van de bladscheede van een sagopalm hetwelk veelal als bord wordt gebruikt) neergelegd.

Het andere eten wordt op een doelang gelegd. Eerst de ryst. Daarboven op in het midden een hard gekookt ei ont-
daan

daan van schaal en een weinig van het wit zoodat de dooier even te zien is. Hart lever en het overige vleesch worden om dat ei op de ryst neergelegd en ten slotte daar boven op de 35 pakjes. Dit noemt men "pambelo" of bikin bagoes. Het voor de dewata apart gehouden vleesch of "bale kalisoeroe" wordt in pisangbladeren ingepakt met 4 gereed gemaakte sirihpruimen en dit ook op de doelang gedeponeerd. Is dit nu alles gereed dan begint met metamba (d.i. het oproepen van de dewata²). Degene die deze ceremonie verricht wordt door een 2de persoon bygestaan die achter hem staat, in de eene hand het "bale kalisoeroe" en in de ander hand een bamboe gevuld met toewak. Is het metamba afgelopen dan gaat de persoon die dat heeft gedaan met het "bale kalisoeroenan" naar huis. Tevens wordt hem medegegeven een doelang gevuld met ryst en vleesch, een tabo gevuld met ryst en vleesch, een panemba gevuld met vleesch, een poot van een varken en als er ook een karbouw is geslacht, de lever en wat vleesch van de karbouw. Hierna vallen de overige aanwezigen die by dit heele bedrijf tegenwoordig zyn geweest op het overige eten aan en eten het zoo lang door tot er niets meer over is. Hiermee zyn alle ceremoniën verbonden aan de geboorte geëindigd.

X

Het pasgeboren kind van manne-

lyke

lyke kunne wordt "oeto" genoemd (vele mannennamen eindigen op "to" byv. Tato, Bato enz:) dat van het vrouwelyk geslacht "ine". (vele vrouwenamen eindigen op "i" byv: Laji, Mini, Reni enz.).

Is het kind op die leeftyd gekomen (1 jaar) dat het den grond mag betreden dan neemt de moeder een bezem gemaakt van padi aren en veegt daarmede de plek gronds waar het kind het eerst zal worden neergezet schoon, en veegt daarna met die zelfde bezem over de voetzooltjes van het kind daarby de woorden uitsprekende dat zy hoopt dat het kind in zyn (haar) leven over een even gelyken en zonder doornen voorzienen weg mag gaan. Dit heet "ipeka toeneji".

Wanneer het kind zoo groot geworden is dat het zelf kan loopen wordt het al spoedig aan zyn (haar) oudere broertjes of zusjes overgelaten daar de moeder te veel beslomeringen heeft om zich er steeds mee bezig te houden. De kinderen groeien in alle vryheid op. Ouderlyk gezag is een parodie. Een Galoempangsche vader of moeder ranselt ongezegglyk kroost nooit af. Soms als het wal al te bar wordt dan treden vader en moeder op en wordt het jongemensch geen eten gegeven en dat is een geduchte straf.

Op een bepaalden leeftyd worden den jongens het haar geschoren, maar alleen als de jonge man het verkiest.

Wanneer de kinderen een jaar of acht zyn worden de tanden gevyld (makeso) hetgeen alleen mag plaats hebben na het "mekendek" = opbergen der padi. De bewerking heeft plaats met een steen of ^{vyi} ~~wyE~~. Het kind dat de kunstbewerking ondergaat wordt achterover gelegd met het hoofd tusschen de kniën van de operator, die na iets tusschen de kaken te hebben gestopt zoodat die niet dicht kunnen klappen en eventueel een stuk vinger kunnen meenemen, met het vylen begint. Hoewel dit alles niet erg plezierig is zou een rechtgeaard Galoempangsche "beau" of "belle" zich niet met ongevyilde tanden aan den volke willen vertoonen. Geen man zou zoo een meisje willen hebben en omgekeerd is geen jongeling "lakoe" by de meisjes wanneer hy lange tanden heeft. De Galoempanger vindt dat het hebben van ongevyilde tanden den mensch doet lyken op een hond.

Het besnyden ("tile") der jongens het geen meestal op 6 à 7 jarigen leeftyd plaats vindt (altyd vóór het makeso) geschiedt op de gewone manier zoodat plaats vindt by de Mohamedanen. De vader of anders een daarin bedreven persoon volvoert de operatie. In het Karamagebied worden de mannen niet besneden.

Wanneer het kind mismaakt ter wereld komt wordt dit meestal toegeschre-

ven aan het minder zedelyk gedrag van een der beide ouders van het kind.

Tweelingen zyn niet geliefd daar het krygen van meer dan een kind tegelyk, wordt beschouwd alsof men op eenzelfde peil zou staan als een dier.

IX. OVERLIJDEN.

Wanneer een Tobara (byv. de tobara pendang) sterft of bezig is het tydelyke met het eeuwige te verwisselen, wordt in de kampong als teeken daarvan een "padaling" (gong) geluid, om aldus den volke deze gebeurtenis mede te deelen.

Het lyk van den overledene wordt na het ~~verschieden~~ ^{wasworden} gewasschen, ~~het~~ ^{en het hoofddoek} hoofddoek en het lichaam worden geheel met klapperolie ^{worden} ingewreven. Het stoffelyk overschot wordt daarna gehuld in een badjoe dihlasi (bandje met figuren en teekeningen versierd, zooals gewoonlyk ~~gedragen~~ ^{wordt} gedragen by feestelyke gelegenheden) een kain, een "topoe bate" (dat is een hoofddoek van een bepaalde stof gemaakt en van bepaalde teekening, en die alleen gedragen mag worden door Tobara's die een kop hebben gesneld), Voorts ^{wordt het voorheen van} halskettingen om nek en voorhoofd, armingen ^{van een schelp gemaakt} of boelatak of baloesoe (boelatak is een arming gemaakt van een ^{en die deze} schelp en wordt gedragen aan den bovenarm; ~~terwyl~~ ^{wanneer hi} een baloesoe van deselfde materialen gemaakt wordt gedragen aan den benedenarm), potto of ponto (arming

van celluloid of glas gemaakt en zooals
gewoonlyk in de Chineesche toko's of
op de passers verkrygbaar). Is het lyk
aldus opgetuigd dan wordt het in het
slaapvertrek ten pronk neergelegd en ver-
der beweend door vrouw en kinderen en
alle overige bedroefde familieleden, die
voor deze gebeurtenis zyn komen opdagen.

X Een rottan^{mat} wordt nu in de
baba uitgespreid met de onderkant naar bo-
ven. Op die rottan^{mat} worden uitge-
spreid 2 à 3 koendaji boesa (kains van
witte stof, zooals gewoonlyk door de
vrouwen worden gegeven), een kain sekoe-
mandi dubbel gevouwen en een hoofdkus-
sen, ~~neergelegd~~.

uitspreid

^{Daarnaast}
~~Naast deze rottanmat~~ wordt een an-
dere ^{cotannat} uitgespreid met de bovenkant boven
en daarop wordt een doelang geplaatst.

~~Is dit alles bewerkstelligd dan~~

~~De~~ komen vrouwen, en kinderen en familiele-
den van den overledene by elkaar (de
ouderen zyn allen in feestkleeding) ge-
luid) en transporteeren het lyk van de
sterfkamer naar de baba, alwaar het op
de ^{doeken} goederen wordt neergelegd, die waren
uitgespreid op de rottan mat, die met de
bovenkant naar beneden lag, ^{was plat} Over het
lyk wordt een roode lap stof gelegd,
"lamberana" genoemd.

*Men brengt de in
feestkleeding & uitge-
kaste familieleden*

Zy die in feestdos zyn gestoken
hebben in de hand een stok versierd
met "bambe", zynde (bossen geiten- of
paardehaar) en voeren nu rond het lyk
een soort van krygsdans uit. Dit wordt
"soema jo" genoemd. Voor het overige zyn
deze

Dit alles
deze personen ongewapend. Het geheele
bedryf gaat gepaard met passend wee-
geklaag, uitgestooten ^{van} door hen, die niet
meespringen. *miss dauwen,*

Is het "soemajo" na afgeloopen
dan gaan allen groot en klein rond het
lyk zitten (uitblazen misschien). - De

Deerna worden de goederen van den overledene worden uit-
de kamer gehaald en naar de baba ge-
bracht en ten toon gesteld. Deze goede-
ren bestaan ^{gewoonlijk uit een} uit "kain sekoemandi", een
"koendaji sakala" (lakensche jas), borden
kommen, doelangs enz: *Dit alles* Deze goederen wor-
den neergelegd op de tikar, waarop de
doelang is geplaatst. Dit heet "dipaloe-
loei barang" = (barang ten toon stellen).
Ter zelfder tyd is door een aantal kam-

Onder tusschen de kempobewoners de lydkist gehaald en weer
anderen hebben kippen opgevangen, welke
kippen als loon moeten dienen voor hen de
vervaardigers die aan de doodkist, hebben gearbeid.

Deze De doodkist bestaat uit een boomstam,
waarvan in de lengterichting op ongeveer
een kwart van de dikte een stuk is af-
gesneden, dat als deksel van de kist moet
fungeeren. Het overige gedeelte wordt is
uitgehoid. De kist wordt in de baba ge-
bracht. Nadat ^{de kist in de baba} die aldaar is neergezet,
wordt eerst in de kist gelegd de pewo
(schaamgordel) voor dagelyksch gebruik
van den overledene, ^{en} daarna zyn "pewo
babalo" (de schaamgordel, die wordt aan-
gedaan by het oten stryde trekken), een
kain sekoemandi ^{"in"} (uitgespreid) een hoofd-
kussen en hierop wordt het lyk met ^{*Dit alles*} al-
les wat het aan heeft neergelegd, met uit-

Merelyd. Dan
wordt er een

~~zoudering van den~~ ^{Alleen de} om het voorhoofd ge-
dragen samben (halsketting) ~~dit~~ ^{dit} wordt
afgenomen, waarna ~~het~~ ^{het} lyk verder in de
kain sekoemandi ~~wordt~~ ^{wordt} gewikkeld. Is het

[Onder het hoofd
wordt een kus
gelegd.]

lyk gekist dan wordt een varken ge-
haald en in de baba-geslacht. Dit noemt
men pebaba = potong-boent-orang-mati.

[Het vlees

~~wordt verdeeld,~~
Na geslacht te zyn wordt het varken ver-
deeld. Een ~~poet~~ ^{poet} krygen de bewoners van
het huis ~~en~~ ^{en} het overige ~~vleesch~~ ^{vleesch} wordt
verdeeld onder de kampongbewoners.

De familieleden van den overledene be-
ginnen nu te "mapote". Een ~~liep~~ ^{liep} lap stof
wordt in bepaalden vorm geknipt en op
het hoofd gelegd. Dit ten teeken van
rouw.

X

Voor het sterfhuis waren vier
vlaggen geplant, twee roode en twee
witte. De lykkist die nu uit de baba
naar buiten wordt gedragen wordt voor
het huis neergezet en daarna bedekt met
de "lamborana". Alle familieleden groo-
tendeels in ~~greet-teme~~ ^{feestgemaak}, volgen de kist
naar buiten. Is de stoet gereed dan
wordt de kist opgenomen en naar het kerk-
hof gebracht, geflankeerd door de 4 vlag-
gen en gevolgd door de familie en de
overige belangstellende kampongbevol-
king. Op het kerkhof aangekomen wordt
de kist in de reeds te voren gemaakte
graeve neergelaten waarop de kist met
aarde wordt bedekt.

[die tevoren reeds voor de
woning waren geplaatst]

Allen keeren ny naar huis terug.

Den volgenden dag gaan de kampongbewo-
ners

ners naar het kerkhof terug. Op het kerkhof wordt een groot varken geslacht en aldaar verorberd. Een poot van het varken is voor de nabestaanden de rest wordt door de overige kampongbevolking opgegeten. De aarde boven het graf wordt opgehoogd en er wordt een atap afdak boven het graf gemaakt. Op de hoeken van de groeve worden de vlaggen geplant. Is dit alles afgelopen dan keeren allen weer naar huis terug.

Van het uur van overlyden af is voor de bewoners van het sterfhuis de toestand van "merau" ingetreden, d.w. z. dat in de woning geen ryst mag worden gekookt. Het eten moet derhalve van een andere woning worden betrokken. Den tweeden dag na de begrafenis wordt een karbouw geslacht. Van het geslachte dier zyn 2 pooten bestemd voor de familie van den afgestorvene. Wordt er meer dan een karbouw geslacht dan wordt het aandeel der naaste familie van de gestorvene natuurlijk naar rato meer.

Zie 51

Den derden dag na de begrafenis wordt ge"maloeboek"t. Het "maloeboek" wordt steeds aan een klein riviertje gehouden. Van uit een andere woning (in het sterfhuis mag wegens den toestand van "merau" geen ryst worden gekookt) worden naar de plaats waar het maloeboek zal worden gehouden gekookte ryst, een hard gekookt ei, 2 hanen, varkens en karbouwenvleesch en 2 kle-

wangs gebracht.

Op de plek van het maloelook aan-
gekomen wordt eerst het blad gezocht
van een zekere plant (kajoe peloelook),
en ~~wanneer zulks gevonden, deze blade-~~
~~ren in een pot gedaan met een stukje~~
De gevonden Bladen worden
zwarte kain (moeri?) ^{in een pot} en dit alles te
kook gezet. Wanneer het water aan de
kook is wordt door één der personen de
linkerhand (met de rechterhand mag zulks
niet, aangezien het pemali is) boven de
stoom gehouden en daarna de linkerhand
in de modder aan de kalikant gestopt.
Daarna wordt de hand in de kali weer
afgewasschen (wat deze ceremonie te be-
teekenen heeft is my niet duidelyk
geworden).

Daarna wordt een der hanen ge-
slacht, verdeeld en in een bamboe ge-
stopt en daarna gekookt tot het vleesch
gaar is. In dien tusschentyd dat de
haan te kook staat, ^{daar} haalt men het jon-
ge blad van een arenpaspalm, hetwelk ge-
spleten wordt, de jonge lichtgroene
bladeren ^{en} worden van de nerf ontdaan ^{wordt,}
zoodat men een soort van franje ver-
krygt op de wyze, zooals men dikwyls
jonge klapperbladeren aanwendt voor ver-
sieringen. Twee stokken worden in den
grond gezet en die van bladeren gemaak-
te versiering ^{daarom} en tusschen in opgehangen.
Daarna wordt "kajoe lomali" gezocht. In
dit hout gevonden dan wordt een stek
van dit hout tusschen de ^{(kroenen bedekte} twee stokken
ingeplant. Het boveinde van de kajoe

lomali

Een stok van

lomali wordt gesplet en een weinig uitgebogen. Daarboven op wordt het blad gelegd van de "daoen titiloe". Op dat blad ^{wordt} komt het hardgekookte kippenei, te ^{de} ^{van} liggen ontdaan van schaal en een weinig van het wit, totdat de dooier even te zien komt, ~~Van het vleesch wordt~~ ^{Rondom} rond het ei ~~wat~~ neergelegd als zynde bestemd als "kande dewata". Daarna gaat men metamba = (de dewata oproepen). Is dat geschied dan wordt het eten onder de aanwezenden verdeeld. De Tobara timba en een aantal andere personen steken nu het riviertje over en op den anderen oever wordt de tweede haan geslacht. Nu worden weer twee stukken kajoe lomali gesneden en in den grond geplant. Op een der stukken hout die "sodoe" wordt genoemd, wordt de kop van de geslachte haan gestoken en daaronder worden wat darmen rond de stok gewonden. De andere stok die "takalak" heet wordt weer gesplet en op de uitwaarts gebogen stukken wordt een "daoen titiloe" gelegd, en daarboven op komt weer wat eten. Daarna gaat men weer metamba (de goden oproepen). Deze ceremonie heet "toemado" en wordt alleen verricht door de tobara timba en de "to p⁵toi saka" (d.z. die personen die op de hoogte van de adat zyn), want ~~na~~ het metamba dat deze ceremonie doet eindigen wordt er door deze personen alleen gesmuld van de lekkernyen, die zyn klaar gemaakt.

[gelees]
 I wordt wat
 van het veld genomen
 vleesch elee. Dit dient
 tot "Kande dewata"
 (rijp voor de goden).

Om de "takalak" die het "kande

dewata"

deuwata" draagt worden drie bamboelansen in den grond gestoken "kaloemb^sssi" genoemd. X By het graf wordt ook een lans geplaatst waaraan het gespleten boven-einde een stuk "ramboe p^sté" wordt gehecht.

Van deze plaats (p^sngloeloekan) gaan nu een groot aantal mannen ter sneltocht (pangaje) want de verkiezing van den nieuwen tobara pendang moet gevierd worden met een menschenhoofd.

De te pangaje hebben eenige dagen leeftocht, ~~sy-zich~~ want het is niet zeker dat men reeds den eersten of tweeden dag al een persoon aantreft die zyn hoofd wil afstaan.

Is het slachtoffer gevonden dan wordt het hoofd in triomf naar huis gebracht. Somwylen vallen er spaanders by de verkryging van dit menschenhoofd maar meestal tracht men dit te voorkomen. Wanneer de te pangaje by een of andere kampong in hinderlaag liggen in afwachting van personen die voorby komen en gesneld zouden kunnen worden laat men de zwaar gewapenden die passeeren, ongemolesteerd, daar te verwachten is dat deze by een aanranding hun leven zoo duur mogelijk zullen trachten te verkoopen. Er wordt daarom maar gewacht tot aan het snellen niet zooveel risico is verbonden. Een oude man of vrouw of een kind is goed genoeg.

Is dan een hoofd gesneld dan

wordt

wordt het in optocht naar de kampong teruggebracht. Naby de kampong gekomen heffen de to pangaje een ¹/₂ kangsgerekt gegil aan (soemampoke) ter waarschuwing aan de in de kampong achtergebleven personen dat zy terug zyn en een kop gesneld hebben. Zyn er geweren in de colonne dan worden deze afgevuurd kortom er wordt een vreeselyk kabaal gemaakt. De "to pangaje" houden echter op eenigen afstand van de kampong halt.

X De achtergebleven kampongbewoners ~~intussen~~ ~~uitgelopen~~ komen hen een eind tegemoet, maar mogen zich niet met de ^{hen} to pangaje vereenigen daar dat "pemali" is. Vóór de "to pangaje" met hun buit de kampong mogen binnenrukken moeten er eenige formaliteiten worden vervuld, die het pemali opheffen.

Deze formaliteiten bestaan in het navolgende. Zyn de to pangaje terug gekomen in de nacht dan wordt het daglicht afgewacht. Daarna ~~wordt hen~~ ^{bruggen} ~~door hunne vrouwen~~ ^{hunne} ~~groot~~ ~~tenne~~

^{geest} kleeren gewonden, die zy moeten aantrekken, en ^{in het hemel het verga} ~~al~~ ~~zoo~~ ~~uitgedost~~ ~~zyn~~ ~~ze~~ ~~dan~~ ~~ge~~ ~~need~~ de kampong binnen te rukken.

Dan gaat het, wanneer de dag is, aangebroken, in optocht naar de woning van de "to mamolong" (dat is degene die het hoofd van de romp heeft afgesneden), al tandakkende en gillende "lélélélélélélélélé". Van die woning ^{Van daar gelyk} naar de woning van de nieuw te verkiezen tobara pendang. Aldaar ^{wordt} ~~aan~~ ~~gekomen~~ ~~wordt~~ de kop voor de deuropening der woning op den grond geplaatst.

Handwritten notes:
Van Pangajans
Meesen tobara pendang

plaatst. De nieuwe tobara pendang in
~~gaat temse~~ gekleed, daalt ~~na~~ de trap af
met een witte kom in de eene ~~hand~~ en
met een mes in de andere ^{hand}. De kom is met
het ryst gevuld. By den kop aangeko-
men strooit hy de ryst over de kop
uit, ~~en~~ tikt daarna met het mes tegen de
kom en roept dan de goden uit den om-
trek op (metamba).

Na deze ceremonie gaat hy weer
de woning binnen en slaat op de gan-
rang. Al het volk vóór de woning be-
gint weer te tjakalele en te schreeuwen.
Uit de woning van de nieuwe tobara pon-
dang wordt dan een hoop sirih gedragen
die onder de kampongbewoners wordt ver-
deeld. Is de sirih verdeeld dan gaat het
van de woning van de nieuwe tobara pon-
dang naar het sterfhuis met de nieuw
gekozen tobara pondang in het midden.
By het sterfhuis aangekomen gaat de
nieuwe tobara pondang de trap op links
en rechts tegen de zywanden van de
trap kloppende met de hand. Binnenko-
mende klopt hy tegen de omwanding der
woning. Van de in de woning aanwezige
treurende familieleden van den overle-
dene allen met de "kain mapoto" ver-
sieraard wordt door de nieuwe tobara pon-
dang de kain afgenomen. Dan gaat men
weer de woning uit. De treurende vol-
gen en komen ook de woning uit met 4
à 5 doelangs waarop allerlei ingredien-
ten voor het pruimen, en welke inhoud
onder het vóór de woning verzamelde
publiek wordt verdeeld. Na afloop hier-

van wordt de kop die in "gemoetoe" is gewikkeld door de "to mamolong" opgenomen en ergens in de kampong aan een boom opgehangen. Daarop ordonneert de tobara pondang de bevolking om per haardstede ryst te koken. Dit geschiedt door de vrouwen en kinderen. De mannen krygen in opdracht om een karbouw op te vangen. De karbouw wordt na gevangen te zyn, geslacht. Het vleesch wordt daarna gekookt en nadat zulks is geschied met de ryst in de baba van de woning van den nieuwen tobara pondang by elkaar gebracht. Voor de tobara pondang en de tobara timba wordt apart gehouden 1 poot van de karbouw, 1/2 hart, 1/2 lever. Hiervan wordt weer een weinig afgekomen en in een bamboe gestopt bestemd als "kande dewata". Het overige eten wordt op een "njiroeh" mooi gearrangeerd.

Van het in de bamboe gekookte eten wordt door de tobara 7 pakjes gemaakt. Daarna wordt van "dalle" ook 7 pakjes gemaakt, 7 pitjes in elk. De tobara neemt nu een pakje eten en een pakje dalle-pitjes, en gaat de woning uit.

Met de linkerhand gooit hy de pakjes weg naar het westen daarby de woorden uitende: alamati tawamoe bombo sinoe wemiki = neem je deel want de ziel is al van het lichaam gescheiden.

Het 2e. stelletje pakje/eten en dalle wordt in de atap der woning gestopt.

Het 3e. stelletje wordt door de rouwdragenden meegenomen.

Het 4e. wordt aan de voet der trap neergelegd.

Het 5e. by den drempel van den hoofdingang der woning.

Het 6e. by den drempel der sterfkamer.

Het 7e. wordt uit de vensteropening die naar het Westen uitziet geworpen. Dit alles gaat gepaard met het uiten van bovenvermelde woorden. Intusschen is er bericht gekomen van de vrouwen dat alles klaar is en het "festessen" een aanvang kan nemen.

Allen vereenigen zich dan in de baba, en een ieder krygt een bepaalde reeds afgemeten portie "tengge" genoemd. Niemand mag twee portie's ontvangen. Met de hen toebedeelde portie gaat een ieder die niet in de woning thuis hoort naar zyn eigen woning.

Zyn allen naar huis gegaan dan maken de vrouwen in het sterfhuis voor zich eten klaar, want met het afnemen van de kain pote is de toestand van "morau" geëindigd en mag er in het sterfhuis weer ryst worden gekookt.

Dit men bij overlijden

X Van het toebereide eten wordt een gedeelte afgezonderd en in een ^{rijstewas} njiroah gedaan. ^{Hierop} Op die njiroah wordt een parang gelegd. Dit eten wordt "kinande ipa bomboan" ^{van de} eten voor de ziel der afgestorvene genoemd. *Het*

Dit eten wordt nu voor de weduwe neergezet, die daarop de parang eerst

tegen de borst en daarna voor den mond houdt.

Daarna wordt de parang op de ~~wan~~ ^{wan} ~~njiraek~~ ^{teruggelegd}, een weinig eten ~~van~~ ^{van} ~~de njiraek~~ ^{afgenomen} en op den grond uitgestrooid als eten voor de ziel van den afgestorvene. Daarna neemt de weduwe een weinig vleesch en ryst van de ~~wan~~ ^{wan} ~~njiraek~~ en eet dit op. De anderen in het ~~sterfhuis~~ ^{sterfhuis} aanwezig volgen het voorbeeld en van dit oogenblik is de ban opgeheven en mag ~~er flink~~ ^{het feestmaal een aanzoeg worden} worden gegeten. Al het ~~klaargemaakte~~ ^{Alle typen maats} eten moet in huis worden opgegeten, en mag niet meegenomen worden naar de ladang of ergens anders heen. Deze festiviteit wordt ma-
"boewa tarobok" genoemd.

*was by het
koppervallen*

Aangezien de kop niet lang mag ~~wordt~~ ^{wordt} worden bewaard daar en anders volgens het bygeleef ziekten onder de menschen en dieren in de kampong zouden uitbreken, wordt er een dag of drie later door ~~de Tobara~~ ^{de Tobara} den menschen gelast allen aanwezig te syn in de kampong voor het ~~marotok~~ ^{had een dag of drie later het marotok plaats}.

I. marotok

Het dan op de "padaling" was voor de kampongzeker te het teken, dat men zijn eten moet gaan koken en een maal moet uit tijden.

De Tobara, in zijn beste plunje gestoken, riep daar na de mannen bijeen.

Op den ochtend van den 4den dag wordt ten teken dat het ~~marotok~~ ^{marotok} een aanvang zal nemen op de "padaling" geslagen.

Overal begint men eerst eten te koken, en te eten, waarna ~~is het eten gekookt en heeft een ieder gegeten dan trekt de Tobara zyn beste plunje aan, en roept alle kampongbewoners by elkaar~~ ^{tekst de} ~~vernaemt~~.

De 3 hoofdsnellers t.w. de to mamolong,
to manibang en to mamoenga ^{was} sijn ook be-
gennend op hun fraaist uitgedost.

De Tobara draeg voor die
gelegenheid een t.g. n.
"Soko Lamboe", een ^{was} van
rotan gevlochten hoofd-
deksel in die vorm van
een kinkerbread en aan
den voorkant versierd
met een "Tandoe Remba",
een koperen versiering in
den vorm van Karbouwen-
hoorn.

De Tobara ^{had} heeft voor deze gelegen-
heid een zoogenaamd soko lamboe op.
Dit hoofddeksel is gevlochten van rot-
tan en heeft den vorm van een suiker-
brood. Aan den voorkant is de soko lam-
boe versierd met een tandoe remba (dat
is een hoorn van koper gemaakt in den
vorm van karbouwenhoorn).

Voorts ^{was} is hy gekleed in de kaja banra'
(dat ~~is~~ een heel nauw aan het lichaam
sluitende jas van roode stof).

De to mamoenga en de to manibang sijn ^{waren} ieder
gedroefd met een piso lappa ter-
sijn de to mamolong met een kasaji ge-
wapend. ~~is~~

De drie hoofdsnellers
ging den

Alle kampinglieden sijn ten huize van
den nieuwen tobara pondang verzameld.
Daarop gaan de ³ hierbovengenoemde
snellere de kop halen, die in de na-
byheid van de woning aan een of ande-
re boom ^{was} gelhangen is.

In optocht ^{ging} gaat het daarna naar de ka-
li. Aldaar ^{waar} aangekomen wordt de kop in
het water te weeten ^{word} gelegd. De to ma-
molong gaat hout zoeken. In dien
tusschen tyd ^{en daarna van} wordt de kop van vel en
vleesch ontdaan, ^{en} de hersenen verwy-
derd. Daarna ^{wordt} het boven het vuur ⁱⁿ
geroosterd, tot het geheel zwart ^{deze} is, ^{was}
De to mamolong heeft idjoek gezecht en
er touw van gedraaid. De Tobara pon-

/gmaactitouw

dang ^{stak het} steet met een speer in den kruin van den schedel ~~een gat~~ en door ^{het} dat gat, ~~werd~~ wordt ~~het~~ ~~teu~~ gestoken, zoodat de kop daaraan gedragen ^{kon} kan worden.

Daarna ^{werd} wordt alles nog eens goed/schoon gemaakt, ^{in de Eivast} in de kali waarop het in optocht naar huis terug ~~gaat~~ ^{ging}.

/Bala bala

De kop ^{werd hier} wordt aan een lans ^{gehangen} gehangen boven de ~~deur~~ ^{deur} voor den ingang der woning van den nieuwen Tobara pondang, ^{gehangen} gehangen. Den volgenden dag ^{deelt} geeft de tobara pondang padi uit, en door de vrouwen ^{werd gedurende} wordt twee dagen ~~lang~~ padi gestampt. Langer dan twee dagen ^{duurde} duurt het stampen niet, daar anders de kop honger zou krygen.

Des avonds van den ^{waarschijnlijk} tweeden dag ~~gaat de~~ ^{de} tobara pondang ^{in de} opschaling ^{van de} menich, ^{begin} voor het „maka monok“, dat daarna ^{moet} moet geschieden.

Den avond van den tweeden dag geeft de tobara pondang des avonds 7 uur middels de gong weer het teeken dat het „maka monok“ een aanvang zal nemen.

Wanneer ~~na~~ ^{was, stond} ~~is~~ ^{is} ~~avonds~~ ^{avonds} in de kampong alles ter ruste ~~is dan~~ ^{is dan} ~~staat~~ ^{staat} de vrouw van de tobara pondang stilletjes op en ^{om} ~~gaat~~ ^{aan te} ~~aan te~~ ^{begin} ~~moet~~ ^{moet} vuur maken. Zy mag geen woord spreken, ^{naam} ~~zy~~ ^{begint} neemt een aarden pot en begint ryst te koken ^{en} ~~en~~ ^{en} ~~en~~ ^{en} ei. Zy mag tydens het koken ook niet spuwen, ^{een heel ding voor} ~~het~~ ^{een} ~~geen~~ ^{geen} ~~een~~ ^{een} ~~pre-~~ ^{pre-} ~~tatie~~ ^{tatie} mag werden genoemd daar een recht geaard Galoempanger of Galoempangache a-

Loedra

~~in~~ ^{is} ~~minute~~ ^{is} ~~sirih~~ ^{is} ~~speeksel~~ ^{is} uitkwyft. ~~is~~ ^{was, kon} de ryst en het ei gaar dan kan zy als gewoonlyk naar hartelust ^{haar gang gaan} ~~haar~~ ^{met} ~~spuwen~~ ^{spuwen}.

Voor het aanbreken van den dag ^{haalde} gaat de Tobara de woning uit en haalt de kop, die buiten het huis ^{was} ~~is~~ ^{is} opgehangen naar binnen en plaatst ^{de} ~~de~~ ^{de} kop op

de plank boven de haard naast de andere koppen, zoo die er al ~~zijn~~ waren.

De ryst die 's nachts voor den kop ^{was} werd gekookt, ^{werd} wordt nu in een kom ^{waar} gedaan, en er midden boven op ^{waaraan men een weinig} wordt een hard gekookt ei ^{gedaan, ontstaan van de} ~~gedaan, ontstaan van de~~ ^{van het wit had weggenomen.} schil en een weinig van het wit zoodat het geel van de dooier te zien komt. Van het geel van de dooier ^{werd een weinig} wordt nu een weinig genomen en in de oogholten gesmeerd. Van de ryst wordt een weinig ^{met wat} hoven op den kruin van den schedel ^{ge-} ~~ge-~~ ^{ryst geleid.} smeerd. Daarna begint de Tobaras te "berkoekoek" ^{begin} dat is (op hoogen toon te gillen). Het ^{is} dan ^{is} na al voorgaande toebereidselen zoo om en by dag geworden. De overige Tobaras ^{namen} nemen het sein over en door de kampong ^{klank die} klinkt dan het langgerekte ^{met} gegil overal. Een soort van Zondangsche reveille dus. Het "maka monok" ^{had} heeft dan een aanvang genomen.

Alle personen die ^{hoofden} indertijd hebben deelgenomen (aan den sneltocht) werden nu verzameld voor het "masipo", welke handeling ^{bestond} bestaat in het smeren van een weinig ryst op de hoofden van deze personen op dezelfde wyze als door de Tobaras ^{op} de gesnelde kop ^{was geschild.} is uitgeschild.

Voor het "maka monok" ^{had} heeft de Tobaras ^{andere kleding, o. l. een} een ander ^{drag} dragplunje aan. ^{is ge-} ~~is ge-~~ kleeft in de "pewo poeang", (dat is een ^{die alleen door} byzondere tjawat, alleen gerechtigd te dragen door Tobaras, en den alleen nog Tobaras die een kop geschild hebben), de

(hoofden, mocht worden gedragen).
Verder dragt hij een

kaja ito bo" (kaja poewang), ^{en g}topoe sabi-
"dang" en om de armen "baloesoe."

*Tobara werd door
ieder der kampong
bewoners een varken
kan in de "baba" veld
der Tobara pondang
geslacht, voor de
grote feestmaaltijd,
die hierin werd ge-
houden en waarbij
alleen in feesttoilette
gehuud waren.*

De Tobara's gelasten daarop de
kampongbewoners voor hen elk een varken
te gaan vangen. In zulks geschied dan
vorden de dieren in de "baba" geslacht,
schoongemaakt en daarna verder gekookt.

Is het vleesch gekookt dan wordt
er begonnen aan het "festessen". Daar-
voor zyn alle bewoners komen opdagen al-
len zooveel mogelyk uitgedost in Zondag-
sehe temue. De mannen met ^{aan}topoe kasaidja,
en een lakensche roode jas aan versierd
met allerlei figuren, de vrouwen in de
"kaja beji", koendaji sakala" en met ararin-
gen of "baloesoe", andere, weer in "pewo nawa"
of "pewo kasaidja". Alle mannen ~~achter met~~
topoe kasaidja. ~~De kleine man is in ge-
wone huis of tuintemue.~~

*Van den tomakaka-
hand draegde de*

De vrouwen ^{aan handen} hebben allen een leege
rystwan of pancaba ^{handen} medegenomen en een ^{bord}
(tabo lelepa) ~~of bord~~ bestaande uit de
~~schil van de bila? gevuld met een weinig~~
ryst.

*dat van de wil van een
bila vrucht gemaakt was,
gevuld met wat ryst,
medegenomen*

De mannelyke tomakaka's, die ge-
kleed ^{waren} zyn in de "pewo babala", hebben daar-
^{draegde} als jas de kaja beji koendaji sakala".
Die de "pewo nawa" ^{draegde, handen} hebben als
jas de kaja neji malotong".

*Van den het volk
verzameld was, werden*

~~zyn alle vereenigd dan~~ worden
twee klapperdoppen ~~geemen~~, gevuld met
ryst en versierd met kleine stukjes
vleesch. De Tobara pondang ^{nam} kleet nu in
^{ederen arm} beide armen een klapperdop en ^{houdt deze} ze

tegen

tegen de borst gedrukt. In deze houding ^{begaf} begeeft hy zich naar het slaapvertrek, alwaar zyn vrouw hem ~~begemeet-komt-en~~ ^{over naam} klapperdoppen van hem ~~azannaent~~. ~~Dese klapperdoppen worden door haar boven op/~~

^{en op} de parah (een soort rek boven de haard) ^{neerzette,} ^{was het sandul in het maal neergeset.} Dit ~~is~~ ^{was} het eten voor de kop.

Het overige eten wordt nu door de Tobara's ^{weid onder de kampongbevolgers} onder de menschen van de kampong verdeeld, ^{of (naam zijn)} die ieder ~~aan~~ portie mee naar huis, nemen.

Het "maka monok" ^{was} is hiermee ge-eindigt.

Den volgenden dag ^{gingen de} ~~alle~~ mannen ^{er op} zooveel mogelijk uit om gezamenlyk een karbouw te vangen. ~~Is~~ het dier gevangen dan wordt het naar de kampong ge-braent. In dien tusschentyd hebben de

vrouwen weer ryst, ^{stempelen} gestampt. ~~Is~~ er nu ge-voldoende ^{Zoodra} ryst gestampt ^{is,} ~~de~~ ^{deelde} naeg ryst by elkaar dan ordonneert de

^(sueda) de Tobara dat er over twee dagen mapararoek

^{zal} zal worden gehouden. Gedurende de twee

dagen die het "mapararoek" vooraf ^{gingen} ~~gaen~~

^{mocht} mag niemand zich ver van de kampong ver-

wyderen. Den dag vóór het mapararoek ~~is~~ ^{was}

het verboden om de ^{gevang} "kang" te slaan.

Den avond vóór het mapararoek, ^{was, overdeid} wanneer alles ter ruste ~~is~~ worden alle lichten ^{gedoofd} in de woning van den To-

bara pondang. De Tobara en zyn vrouw ^{dedeid} ~~doen~~ ^{gingen} alsof zy ^{overdeid} ~~gaan~~ slapen en werden dan

verschrikt wakker. In het pikkedonker ^{in feertdas, Darna pas} kleeden zy zich ~~groot-teme~~. ~~Zyn-zy~~

^{weid} geheel gekleed dan wordt pas een soeloe of pelita aangestoken. De vrouw van de ^{naam} Tobara neemt nu wat kapas (boso), een

pisolappa, een stuk van een yzeren wadjan of pemodak, een bloemstros van de pinang (boerih boeah) en ~~steekt~~ ^{deed} dat al-

Deze sprake werd door de Tobara
les in een njiroeh. Door de Tobara wordt de njiroeh naar de baba gedragen, ^{Terwijl} ~~vooraf-~~ ^{voornitdrag} gegaan door zyn vrouw die de lamp ~~aanagt~~ ^{aanagt}.

De Tobara ~~zou~~ ^{zette} aldaar aangekomen de njiroeh op ~~den grond~~ ^{neer}, stampet met den rechtersvoet op den grond en ~~neemt~~ ^{kiep} de godden aan door ~~te~~ ^{roepen} hoeeee ! te roepen. Daarop ~~neemt~~ ^{nam} hy de tambolang" (dat ~~is~~ een stuk bamboe, dat aan de gendang van de Tobara hangt) en ~~blaast~~ ^{blies} er drie maal op (matambolang), ~~en slaat~~ ^{Daarna sloeg hy eenige malen} daarop links en rechts op de gendang ~~2-3-keer~~ (mahambo).

Op het geluid van ~~de~~ ^{dit} tambolang" ~~stonden~~ ^{stonden} al de vrouwen in de kampong op en ~~begonnen~~ ^{begonnen} weer ryst te koken. De Tobara ~~had~~ heeft zyn taak volbracht en ~~gaat~~ ^{ging} ter ruste. Alleen zyn vrouw ~~blijft~~ ^{blijft} nog op om ryst te koken. Is zy daar mee klaar ~~dan gaat~~ ^{dan} zy ook naar bed.

Den volgenden ochtend vroeg ~~is~~ ^{was} het

de dag van "mapararoek".

L. Er was een bale bale van bamboe gemaakt

~~Van~~ ^{was} bamboe is een bale gemaakt met een verlagings in het midden waarop de kop

(die nu weer uit de woning van de Tobara ~~wordt~~ ^{wordt} gehaald) ~~wordt~~ ^{wordt} geplaatst.

De door de vrouw van den Tobara ponang gekookte ryst ~~wordt~~ ^{wordt} in een kom gedaan

~~en~~ ^{daarop} een gopeld ei ~~er~~ ^{er} boven op gelegd. ~~en~~ ^{Dit} dit ~~sten~~ ^{wordt} mede op de bale gezet. Dan

~~gaat~~ ^{ging} het in optocht naar de plaats waar het "mapararoek" ~~zal~~ ^{zou} worden gevierd.

Aldaar aangekomen ~~wordt~~ ^{wordt} het ei gehalveerd ~~en de helften~~

Leukhalpi

van dat ei in elke oogholte gestopt.

Voorts ^{werd} wordt op den schedel wat ryst gesmeerd, ~~dit noemt men~~ *(dipatodingi)*.

Ook werd op ~~de~~

Op het hoofd van de by deze ceremonie aanwezige personen ~~werd~~ ^{toest wat} ook ryst gesmeerd.

Daarna ^{werd} wordt een kip geslacht en geroosterd. Een poot wordt afzonderlyk gehouden. De rest wordt op de panemba gelegd met het hart. De geroosterde lever ^{werd} wordt onder de Tobara's verdeeld, die het opeten en met een slok toewak naspoelen.

Voor het feestbestemde

Op de plek van het papararoek (papararoekan) ^{worden} nu de varkens en de karbouwen, door de Tobara's voor het feest bestemd, geslacht. Na het slachten wordt het vleesch toebereid. Van elk der geslachte dieren ^{werd} wordt de linker voorpoot (dat is de poot waarby de doodelyke steek werd toegebracht) afzonderlyk gehouden. De overige kampongbewoners, voor zoover deze het ^{konden} kunnen doen, slachten ~~ook~~ ^{ieder} ieder een varken, en de linkervoorpoot en een stuk vleesch ⁱⁿ wordt in een panemba ~~ge~~ ^{word} gedaan en naar de papararoekan gebracht.

Bijend

^{Waren} Zyn er byvoorbeeld 80 varkens ^{waren} geslacht, dan ^{zijn} op de papararoekan verzameld 80 linkervoorpooten en 80 stukken vleesch. ^{Waren} Zyn er byvoorbeeld ook 3 karbouwen geslacht dan ^{liggen} er 3 linker voorpooten en ³ panemba's met vleesch.

De pooten van de karbouwen en de varkens ^{worden} "pallang Tobara" genoemd. ^{het} Het vleesch in de panemba heet "panala".

Het "bale panala" ^{werd} wordt nu door de Tobara's in bamboes gedaan met dien ver-

stande dat een persoon niet meer dan twee bamboes met vleesch krygen mag. ^{mocht}

Daarna ^{ging} gaan de Tobara ^{verreid van} en alle ^{het kampongvolk} personen van de papararoekan naar huis om

~~Aldaar~~ ~~aangekomen~~ ~~haalt~~ ~~de~~ ~~Tobara~~ ~~de~~ njiroch, die in de baba stond, ~~en~~ ~~brengt~~ ~~die~~ naar de papararoekan, ^{te brengen} Alle mannen en vrouwen tygen weer met hem mee. De mannen ^{was} gewapend met de piso lappa en de vrouwen ieder met een panembah met ryst.

^{f. Op de papararoekan} Aldaar ^{word} ~~aangekomen~~ ~~wordt~~ de kom op den grond ^{en} gezet. ~~Daarna~~ ~~stamp~~ ~~te~~ ~~hy~~ ~~veder~~ ~~met~~ ~~den~~ ^{waarna hy} ~~recht~~ ~~ervoet~~ ~~op~~ ~~den~~ ~~grond~~, ~~en~~ ~~schreeft~~ ~~een~~ ^{maal} ~~ix~~ ~~hooooo~~ op langgerekten toon, ^{gilde,}

^{nam} Daarop ~~neemt~~ de Tobara zyn piso-lappa en salawako (schild), ~~hen~~ ~~met~~ ~~een~~ ~~en~~ ~~schuude~~ ~~er~~ ~~met~~ vleesch gevulde bamboe, ^{het} ~~het~~ "kande dewata" bevattende, ~~neemt~~ ~~hy~~ ~~ter~~ ~~hand~~. De Tobara ~~schuudt~~ ~~de~~ ~~inhoud~~ ~~van~~ ~~de~~ ~~bamboe~~ ~~leeg~~ in de kom met ryst die op de ^{bak bale} ~~bate~~ by de kop stond, ^{en} ~~de~~ ~~vleeschdeelen~~ ~~vonden~~ ^{en} ~~netjes~~ ~~op~~ ~~de~~ ~~ryst~~ ~~gearrangeerd~~, ~~zoodat~~ ^{daarmede ghuil bedekt was,} ~~deze~~ ~~niet~~ ~~te~~ ~~zien~~ ~~is~~. Dit noemt men "dibeloë" = mooi maken. Al het overige eten, ^{word} ~~het~~ ~~vleesch~~ ~~en~~ ~~de~~ ~~ryst~~ ~~wordt~~ ~~daar~~ ~~na~~ ~~op~~ ~~de~~ ~~bak~~ ~~bale~~ ^{worden} ~~neergezet~~. De manschen ~~gaan~~ ~~daarna~~ ~~allen~~ ~~weer~~ ~~stil~~ ~~zitten~~, ~~wach~~ ~~tende~~ ~~op~~ ~~het~~ ~~volgend~~ ~~bedryf~~.

De Tobara pondang en de Tobara ^{namen} timba ~~namen~~ nu ieder een kom, respectievelijk gevuld met water en met toewak, ^{waarna} ~~de~~ ~~De~~ ~~Tobara~~ ~~pondang~~ ~~begint~~ ~~nu~~ ~~te~~ "metamba". ^{dezen}

Na dit gedaan te hebben ~~went~~ ^{word} ~~wat~~ ~~eten~~ ~~genomen~~ ~~en~~ ~~rondgestrooid~~ ~~als~~

offer

offer voor de goden.

Daarop ~~neemt~~ ^{wordt} ~~de~~ ^{heeft} Tobara de lever van een varken en van een karbouw ~~en ryzt~~ ^{om deze te roosteren} die aan het spit. ~~Deze levers worden nu~~ ^{boven een vuurtje} geroosterd. Het aanwakkeren van het vuur ^{zocht} mag alleen geschieden door met pepija (dat is de bloemscheede van de pinang) te waaien. Wanneer de boven het vuur geroosterde levers ^{beginnen} te knetteren (siratoekkan) ^{was} is dit een gunstig teeken voor de kampong en ^{brak} breekt er een waar vreugde gehuil los. ^{edelen stonden} Alles staat dan te dansen, en te springen en te gillen.

De geroosterde levers krygen daarop een plaats op de bale². ^{bale bale, waarna} Daarna begint het "maboso" ^{begon.}

De Tobara pondang ^{legt} zyn schild (salawako) ~~en legt~~ ^{op den grond}. Op het schild ^{deponde} ~~legt~~ ^{hy} ~~nu~~ ^{een} ~~een~~ ^{karbouw} ~~van~~ ^{en} ~~een~~ ^{karbouw} ~~een~~ ^{van} ~~een~~ ^{karbouw} ~~poet~~ ^{van} ~~een~~ ^{karbouw} ~~van~~ ^{een} ~~karbouw ~~en~~ ^{en} ~~een~~ ^{kip} ~~pepet~~ ^{die} ~~zooeven~~ ^{apart} ~~gehouden~~ ^{was.}~~

De Tobara pondang vat ^{nu} het schild na aan den eenen kant en de Tobara timba aan den andere kant en ^{schuurt} ~~schuurt~~ ^{het} ~~schild~~ ² ~~heen~~ ^{heen} en weer over de grond, daarby gillende
e i j o - o o o - e h o h o !

^{Daarop} ~~Na dit~~ ^{de} volgde de verdeeling van de "bale panala", ^{en} ~~ook~~ ^{de 2. g. m.} ~~het~~ ^{zoogenaamd} "pallang Tobara" ^{werd} ~~wordt~~ ^{onder} ~~de~~ ^{de} kampongbewoners verdeeld.

^{werd} De kop ~~wordt~~ ^{nu} naar de woning van de Tobara pondang gedragen en boven de haard op de "parah" of "palandoan"

neergezet

*Heette vanaf dat
oogst*

neergezet, ~~naast de andere koppen zoo er~~
~~die reeds mochten zyn.~~

De kop ~~heet-na~~ manok^x en de Tobara pon-
dang die na dit alles muurvast in zyn
rang ^{was} ~~is~~ verheven, ^{heette} ~~heet~~ dan Tobara manoke.

De kop ~~heet-na~~ ^{Kreeg na} al deze wederwaars-
digheden absolute rust gekregen. ~~Met hem~~
~~wordt nu nooit meer iets gedaan en dient~~ ^{en diende voortaan}
hy slechts als versiering en als tast-
baar bewys van den "heldenmoed" van de
kampeeng. Vele koppen te hebben gold als
een eer en was het zichtbaar bewys van
den grooten moed van de bewoners der kam-
peeng, die zooveel koppen hadden weten
te verzamelen. *snellen.*

~~Bovenstaande geeft in hoofdzaak
weer de ceremoniën verbonden aan het over-
lyden van een Tobara of Tomakaka.~~

~~By den minderen man wordt niet
zooveel omhaal gemaakt. Hy wordt zonder
ceremonieel begraven en krygt geen vlag
op het graf.~~

X. OVER HET KOPPENSNELLEN.

Vóór onze bestuursinmenging, toen
aan het snellen van koppen nog geen paal
en perk was gesteld, was de periode ná
den oogst, dus ná het mekendek of het
tydstip van opbergen der padi dat
voornamelyk door de jongelingschap
die zich zelf respecteerde de tyd die benut
werd om ~~dit~~ uit snellen te gaan.

Toen ná onze bestuursinmenging
zware straffen werden gesteld op dit
"edele" bedryf kwam de klad er in en

wordt

wordt slechts clandestien te snellen.

Afgescheiden van de omstandigheid dat er gesneld werd door aankomende jongelieden, die op die manier wilden aantoonen man te zyn geworden, had het snellen veelal ten doel om de voor het planten, oogsten, huizen bouw, overlyden van Tobara's enz: benoedigde koppen te verkrygen, zonder welke koppen zoo'n festiviteit niet geslaagd heette, ja veelal niet doorging.

Daar het verkrygen van een kop hoofdzaak en de wyze waarop men die verkreeg byzaak was, werden soms middelen te baat genomen die een eigenaardige indruk moeten geven van den "helden moed" van den sneller. Van Europeesch standpunt bezien, is de wyze waarop de kop verkregen wordt, laf te noemen, daar de gesnelde persoon volledig wordt "gesteld" als wild, en de sneller, wanneer slechts te verwachten is dat er spaanders zullen vliegen, zyn prooi maar eerst liever laat gaan en een gunstiger gelegenheid afwacht. In de oogen der Galoempangers is de sneller echter de held van den dag en wordt hy in de kampoeng door vrouwen en meisjes danig gefeteerd.

Wanneer nu een of andere festiviteit zal plaats vinden waarby een kop noodig is, dan gelast de Tobara pondang den menschen in de kampoeng zich voor de sneltocht gereed te maken. Een aantal mannen volledig bewapend m.u.

van een lans, die vervangen is door een
aangepunte bamboe, rukken daarop uit met
proviand voor eenigen tyd, aangezien niet
te voorzien is hoe lang een en ander zal
duren vóór men een kop heeft.

L. hi maloeboek

Vóór het vertrek heeft een klei-
ne offerceremonie/plaats. Een kip wordt
geslacht als offer voor de goden, die de
tocht moeten begunstigen (zie hetgeen
p. 50 onder "Overlyden" is vermeld betreffen-
de het "maloeboek").

XX De snellers vertrekken nu naar
het gebied van een of andere kampoeng
en gaan in de nabijheid in hinderlaag
liggen (mangoeng) meestal op wegen in
de richting van de kampoeng voerende.
Komen er nu menschen langs, dan wordt
getracht deze arglistig neer te steken.
Zwaar gewapenden laat men liever pas-
seeren daar de kans niet is uitgesloten
dat zy hun hoofd niet zoo gewillig
zullen afstaan en er derhalve spaanders
zullen vliegen ^{er daaronder is} waarvan men niet gediend
is.

Heeft men eindelyk iemand ont-
moet ^{van een} waarvan niets te vreezen is, dan
wordt hy neergestoken of neergeslagen.
Hy die het slachtoffer het eerst met
de klewang velt heet Tomamoenga; die de
2de slag geeft heet "Tomanibang" en hem
wie het lukt het hoofd te bemachtigen
heet "Tomamolong". Deze 3 personen wor-
den ook wel aangeduid met den collectief
naam "Tometali".

De overige ter sneltocht uitgerukte
personen worden "to pangaje" genoemd.

Wanneer de kop verkregen is en men geen vrees heeft achterna gezet te zullen worden door de bewoners der kampong van ^{waar} ~~waar~~ ^{welke} ~~die~~ men een der bewoners heeft gesneld, dan wordt de kop eerst by een riviertje schoongemaakt. In het ~~andere~~ ^{andere} geval worden op den ~~terugtochtsweg~~ ^{terug} randjoe's geplant om den achtervolger ^{een snellen} in-syn vervolging te belemmeren.

In de nabyheid der eigen kampong teruggekomen wordt er ^{drie maanden} ~~er~~ ^{op} langge-~~wees~~ rekten toon gegild, op welke teeken de thuis gebleven bewoners toesnellen en een vreugde gehuil aanheffen, (zie voor het overige hetgeen is vermeld onder "Overlyden").

Het verkrygen van de kop wordt feestelyk gevierd en het feest heet "mapararoek". Dit mapararoek feest is nA het snellen van het hoofd noodzakelyk. Het feest niet te houden is "pemali" en zou oorzaak kunnen zyn dAt de negri geteisterd zou worden door ziekten en plagen enz. Ook zegt het volksgeloof dat wanneer men het "mapararoek" feest niet houdt de "Tomotali" gek worden.

Staat de aanplant er slecht voor of hebben in de kampong vele sterfgevallen plaats dan ordonneert de Tobara pondang ook wel om een kop te gaan snellen, daar de goden waarschylyk weer eens een offer moeten hebben om hen gunstig te stemmen.

Het snellen van een menschenhoofd is

benoedigd

benodigd in de navolgende gevallen.

- 1e. By overlyden van een Tobara pondang of Tomakaka.
- 2e. By het weder in bezit nemen van een vroeger verlaten kampoeng.
- 3e. By het bouwen van een nieuwe woning of vernieuwen van de dakbedekking.
- 4e. By het openen van nieuwe ladangs.
- 5e. By het oogsten.

Derhalve moet by het toestaan van verzoeken van de bevolking om een festiviteit te mogen houden betreffende een der hierboven aangehaalde gevallen steeds een ^{za}werkzaam oog er op worden gehouden dat zy niet vervallen in hun oude gewoonten.

Vaar thans aan het verkrygen van een menschenhoofd te veel moeilykheden zyn verbonden, wordt door de Galoempangan ^{en de Galoempangan} het navolgende gedaan. Nu hy zelf niet ^{meer} snellen kan en een mapararoek feest, zonder schedel geen echt mapararoek feest is, koopt hy een schedel. Waar van tyd tot tyd wordt gerapporteerd dat deze of geene niet is teruggekomen ~~XX~~ in de kampoeng en dan allerlei veronderstellingen worden gemaakt als zou de persoon zyn opgegeten door een slang of krokodil, zal het wel voorkomen dat zoo iemand, zooals ^{was} eens in 1923 ~~was~~ gebeurde met iemand uit Bae die ten offer wel voor menschen uit Tamangeso, wordt gesneld zonder dat een haan er naar kraait. Die kop wordt dan

verdeeld

verdeeld in kleine stukken, die worden verhandeld en met zoo'n stuk schedel heeft men evenveel plezier als ~~ea~~ men zou hebben met een geheele kop. Zoo'n stuk schedel wordt "tapoeng" genoemd en soms worden er flinke bedragen voor betaald.

X Het hoofdaandeel in de kosten wordt gedragen door de Tobara pondang ^{den} en Tobara timba, en de overige kampongbewoners offeren hun penningske naar gelang de ^{van} draagkracht van het inkomen.

f worden opgebracht in den vorm van

(tjawaz)

Deze bydragen bestaan uit honden, varkens, kains, parangs, baadjes pewos of geld.

De prys van zoo'n "tapoeng" ^{en vertegenwoordigt} verschilt soms de waarde vertegenwoordigend van meerdere karbouwen, welke prys natuurlijk afhangt van den handelsgeest van den eigenaar, die, wanneer hy merkt dat er in een of andere kampong noodzakelyk feest moet gehouden worden waarby ge"mapararoek" moet worden, de prys opjaagt.

Bemaaal gekocht, mag zoo'n stuk ^{"tapoeng"} schedel niet meer worden teruggegeven. Zulks is "pemali".

Bovendien is een stuk schedel, ^{dat eenmaal op een feest geconsumeerdt is,} waarmede eens gefeest is geworden, niet meer te gebruiken voor een tweede keer.

"Het is echter niet "pemali" om van een stuk schedel ^{voor het} duur gekocht, ^{gebruikt} ~~er een~~ mapararoek te nemen en dit ~~trachten te verkanselen~~

^{over te doen} aan een andere kampong, die behoefte ~~aan dergelyke "obat" heeft.~~ X

Wanneer iemand uit ^{uit een kampong} een kampong ~~is~~ gesneld door lieden uit een naburige kampong dan ^{geldt} de wet: "oog om oog, tand om tand" en ^{verboten} ~~erf~~ de menschen uit ^{bedaalde} oerstgenoemde kampong niet rusten, vóór zy één of meerdere personen uit eerst- ^{de laatste bedaalde kampong hebben} genoemde kampong een kop kleiner hebben ^{gemaakt} ~~gemaakt~~.

Voor de bewoners van beide kam- ^{was} ~~poengs~~ ^(pamali) is het verboden/ elkaar te bezie- ^{was} ken. Over en weer trouwen ~~is~~ ^{was} verboden. Ontmoeten de bewoners uit beide kampongs elkaar in een andere ^(kampong) met beide elkaar ^(progres) vyandige/ bevriende, dan ^{moeten} ~~moeten~~ zy in elkaars tegenwoordigheid de hun ge- ^{aangbode} ~~offreerde~~ tabak of sirih niet aannemen.

Zonder echter als zoenoffer voor het vergoten bloed een menschenschedel te verlangen, ^{Kondin} ~~kan~~ ^(Schuldig) er door de kampong, die ~~schuldig was aan het snellen van den~~ ~~perseen uit de andere kampong,~~ pogin- gen worden gedaan om de zaak by te leg- gen. Een neutraal persoon ^{wordt} ~~wordt~~ dan in den arm genomen die ^{om te} ~~dan moet~~ trachten langs minnelykeⁿ weg tot een vergelijk te komen (Kapa djí). ^{Zijn ontvanger dan} ~~Zijn loon is~~ meestal ^{aan} karbouw/ (pabangoem).

[tot loon

^{ging} ~~aan~~ de kampong, waaruit de ver- moorde man afkomstig ^{was} ~~is~~ met het voorstel accoord, dan ^{wordt} ~~wordt~~ door den Tobará pon- fang van die kampong het zoengeld be- paald.

[doordankend

Voor een gesnelde Tomakaka of To- bara moeten worden betaald: 2 (kain se- koemandi), 2 klewangs, 2 á 3 speren, 2

^{doeken}
roode kain (kasaidja), varkens, honden,
doelangs, topoe, baadjes en parangs.

*Maakt de
Tomamoenge en
de Tomamboeng
eeder een sekke,
mandi en de
Tomamoloung
twee roode
doeken geveid.*

Van deze goederen ~~moett~~
de Tomamoenge geven ^{een} 1 sekoemandi
" Tomanibang " ^{een} 1 "
" Tomamoloung " 2 roode kain (kasai-
dja).

De Tobarapondang ~~(de intellectueele da-
der en eigenlyke aanleiding van alle
handen)~~ ^{was twee} 2 klewangs, ^{twee of drie} 2-3 speren en een
doelang ^{bij te dragen}

*(had twee
Lijronen, die*

De overige ^{hadden} aan de sneltocht deelgenomen
hebbende personen krygen ieder ^{hadden eeder hun aandeel in de baste} in last
te dragen.

^{te betalen.}
Gedurende de plechtigheid ver-
bonden aan de overdracht van al deze
goederen ^{werden} er strenge voorschriften
in acht genomen. Zoo ^{mochten} mogen over en weer
geen woorden worden gewisseld, en geen
tabak of sirih van elkaar aangenomen
worden, zulks ^{was} is "pemali" en een overtre-
ding dezer voorschriften zou de devata²
kunnen vertoornen. Vooral voor de kas-
poeng die de sneltocht ^{had georganiseerd, waren} organiseerde ^{zijn}
de voorschriften zeer streng.

Begin iedere

^{Wadat de verrassing had plaats gehad}
^{na dit vergelyk, begint iedere}

kampoeng weer met een schoon boekje en
^{kon} kan weer van voren of aan begonnen worden.
^{haken over plaats gehad hebbende sneltocsten}
Men snelperkara in Galoempang

^{wordt} is ^{lym} soms zeer ingewikkeld, omdat men daar-
voor vele jaren terug moet gaan. Snel-
wraak over en weer vereenigd met com-
plicaties, doordat andere kampoengs mee-
gedaan hebben, enz. maken het uitzoeken

soms haast onmogelyk. Het bestuur kan die onderlinge veeten wel beslechten maar het rechtsgevoel is er ^{alhoewel} niet door bevredigt en alleen de vrees voor ~~straf~~ straf weerhoudt ^{dan} den Galoespanger eigen rechter te spelen.

De tyd en de zending zullen echter naar gehoopt wordt deze toestanden langzamerhand doen verdwynen, vooral als de oude veeten in het vergeetboek zyn geraakt.

~~De was nog ^{als} van het hoofd een ander doel ^{had} dan de hiervoren ~~vermelde~~ onder 1 tot en met 5 ~~is het volgende ^{vermelde}~~~~

[tegen haar zin
aan een jongeling
hadden uitge-
keurd]

Wanneer ouders een huwbare dochter hebben, kyken zy naar een jongeling uit als man voor hun kind. Is er zoo iemand gevonden en is hy bovendien ryk, dan wordt het meisje dikwyls tegen haar wil gedwongen met den jongen man te huwen, hoewel er soms van de zyde van het meisje niet de minste affectie bestaat voor haar a.s. echtgenoot. In dergelyke gevallen gebeurt het wel, dat het meisje weigert haar man te ontvangen op de "huwelykster". Deze, daardoor "maloe" geworden, ^{met} gaat de kampoeng ^{verlat} uit en tracht een kop te snellen, ^{om} daardoor ~~trachtende~~ de schande uit te wischen en te laten zien dat hy ^{is} ~~betoel~~ ^{betoel} is, hopen de dat hierdoor zyn beuinde hem wel hebben wil. Lukt het hem, ^{een kop te snellen, dan was hij} dan is hy van een en ander vry zeker ^{van zijn fauceer,} daar iemand, die een persoon gesneld heeft, ^{had} allerwege voor een held ^{werd} wordt aangezien en by terugkeer in de kampoeng

[een flinke kerel
was, kopende hier
mede de hem toe
gedachte naam
tot andere gedachten
te brengen]

het middelpunt ~~de~~ van een feestelyke hul-
diging, niet het minst van de zyde der
vrouwen en meisjes!

XI. OVER VERLOOVING en HUWELYK.

Wanneer een jongeling "vues" op een meisje heeft, dan begint hy zyn geliefde toe te zingen (maole). Is zy van hem gediend dan antwoordt zy zingend terug. Daarop sturen zy elkaar wederkeerig geschenken om de liefdesband nauwer aan te halen. De jongeling stuurt o.a. het meisje een "sepo". Zy maakt voor haar beminde een tjavat of pewo. Gaat de jongeling de rimboe in voor eenigen tyd om boschproducten te zoeken of gaat hy de rivier af naar de kust ten einde die boschproducten te gelde te maken dan maakt zy voor hem een "kapipi" gereed gevuld met ryst en tabak, welke tabak verdeeld is in zooveel pruimpjes (nood verpakt) als hy dagen denkt weg te blijven. By terugkeer van den jonge man van de kust waar hy zyn varen heeft verkocht, krygt zy armbanden, kralen of een baadje.

Reeds tydens de verloving hebben de jonge man en het meisje gemeenschap met elkaar en men ziet het zeer zelden dat een man de vrouw verlaat wanneer zy zwanger wordt.

Zyn zy al eenigen tyd met elkaar aan het vryen, dan gaat de jongeling vergezeld van zyn ouders naar de woning van zyn aanstaande vrouw en vraagt toestemming aan hare ouders.

Is de zaak beklonken dan blijft hy in de woning zyner vrouw (sepobaine) en worden zy gerekend met elkaar getrouwd te zyn. Het officieele trouwen geschiedt echter later, wanneer de gelden daarvoor beschikbaar zyn. Met het oog op de kosten aan de trouwery verbonden, gebeurt het meermalen dat by den minderen man reeds een paar kleine bruine kindertjes in huis rondspringen vóór zy officieel getrouwd zyn.

Het trouwen heeft altyd plaats na het makendek (opbergen der padi) en de tyd wordt door den Tobará pondang bepaald. Het trouwen (makoerin) vóór dien is "pemali" en wordt by overtreding gestraft met een boete van één varken. Dit varken wordt door de geheele kampoeng verorberd.

Voor het samenstellen dezer memorie mochten waardeerbare inlichtingen worden verkregen van den Inlandschen Bestuurs-assistent P. LONTOH die 4 jaren te Galoempang verbleef en volkomen op de hoogte was van de zeden en gewoonten dezer Toradja stam.

Overige geraadpleegde bronnen: Geene.

MAMOEDJOE, 1 OCTOBER 1924.

De Civiel en Militair Gezaghebber,
(w.g.) J.F.W.L. Goslings.

Kapitein der Infanterie.

Voor eensluidend afschrift:

De fd. Gouvernements Secretaris,

